

**METSÄÄ OMISTAVIEN KUOLINPESIEN OSAKKAIDEN
SUHTAUTUMINEN METSÄÄNSÄ JA METSÄTILANSA
TULEVAISUUTEEN**

**Petteri Pulli
Pro gradu -tutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2017**

TIIVISTELMÄ

METSÄÄ OMISTAVIEN KUOLINPESIEN OSAKKAIDEN SUHTAUTUMINEN METSÄÄNSÄ JA METSÄTILANSA TULEVAISUUTEEN

Petteri Pulli

Yhteiskuntapolitiikka

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Tiina Silvasti

Kevät 2017

64 sivua + 1 liite

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten metsää omistavat kuolinpesät suhtautuvat metsäänsä (tutkimuskysymys 1) ja millaisena metsää omistavat kuolinpesät näkevät metsätilansa tulevaisuuden (tutkimuskysymys 2). Aineistona olivat kahdeksan kaakkoissuomalaisen metsää omistavan kuolinpesän osakkaan teemahaastattelut. Tutkimusaineisto oli laadullinen, ja sitä analysoitiin sisällönanalyysillä. Tutkimuksen taustalla vaikutti nykyisen hallituksen ohjelmaan sisältyvä tavoite nopeuttaa metsää omistavien kuolinpesien elinkaarta. Tutkimuksen kehyksenä olivat metsäpolitiikan ohjauskeinot, lainsäädännölliset ja normatiiviset keinot, informaatioon perustuvat keinot sekä taloudelliset keinot.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen löydettiin kaksi tutkimustulosta, metsänomistajana toimiminen kuolinpesän aikana ja henkilökohtainen suhde metsään ja maahan haastateltavan oman elämänkaaren aikana. Metsänomistajana toimimisessa näkyi päätyminen yllättäen metsänomistajaksi perheessä tapahtuneen kuolemantapauksen johdosta ja sopeutuminen uuteen tilanteeseen metsänomistajana. Toimiminen metsänomistajana ilmeni siten, että haastateltavat suhtautuivat metsäänsä kiinnostuneesti, vastuuntuntoisesti ja tavoitteellisesti. Henkilökohtainen suhde metsään ja maahan henkilön oman elämänkaaren aikana ilmeni siten, että useat haastateltavat suhtautuivat metsäänsä hyvin tunnepitoisesti. Suhde on muodostunut ja kehittynyt pitkän ajanjakson aikana, lapsuuden ja nuoruuden kokemusten kautta. Nykypäivänä korostuivat taloudelliset tekijät metsänomistajana. Metsä oli monille taloudellinen turva, mutta myös virkistyskäyttö ja luonto olivat merkityksellisiä. Metsänhoitoa ohjasi metsäpolitiikan ohjauskeinojen ohella itsestä aiheutuva motiivi. Siinä korostuivat metsä ympäristönä ja luontona sekä velvollisuudentunto edellisiä ja tulevia sukupolvia kohtaan.

Toiseen tutkimuskysymykseen analyysi tuotti yhden tutkimustuloksen, epävarmuus ja epätietoisuus metsätilan tulevaisuutta koskevista toimenpiteistä. Valtaosalle metsän omistajanvaihdos ei ollut vielä ajankohtainen. Omistajanvaihdoksen suunnittelua ja päätöksen tekemistä haastateltavat pitivät tarpeellisena. Epävarmuus ja epätietoisuus ilmenivät siten, ettei asiasta oltu keskusteltu eikä jatkajista ja mahdollisten jatkajien kiinnostuksesta metsätilan jatkuvuudesta oltu tietoisia. Toiveena kuitenkin oli, että metsä säilyisi oman suvun omistuksessa pirstoutumatta. Haastateltavat näkivät metsätilansa hoidettuna. Tulevalla omistajalla tulisi olla kiinnostusta, vastuuntuntoisuutta, tavoitteellisuutta ja kunnioitusta luontoa ja ympäristöä kohtaan. Näkyvimpänä metsäpolitiikka näyttäytyi informatiivisten ohjauskeinojen välityksellä. Viime vuosina neuvontaa on kohdistettu juuri metsää omistavien kuolinpesien omistujärjestelyihin. Viisi haastateltavaa oli käynyt metsäkeskuksen neuvontapäivillä. He pitivät tietoa tarpeellisena ja hyödyllisenä omia tarpeita ajatellen.

Avainsanat: kuolinpesä, metsänhoito, metsänomistus, metsäpolitiikka, neuvonta, ohjauskeinot

KIITOKSET

Haluan kiittää opettajaani, pro gradu -työni ohjaajaa, professori Tiina Silvastia työni ohjaamisesta, monista hyvistä ohjeista, neuvoista ja kannustamisesta.

Kiitokset myös Suomen metsäkeskukselle ja sen kaakkoiselle palvelualueelle haastateltavien yhteystietojen hankkimisesta.

Kiitän haastateltavia mielenkiinnosta työtäni kohtaan, ajankäytöstä ja mukavista haastatteluisista.

Jouko Tuovolan säätiölle kiitos apurahasta.

Lopuksi parhaimmat kiitokseni läheisilleni ja perheelleni, erityisesti äidilleni huolenpidosta, tuesta ja välittämisestä.

Jyväskylässä 2.5.2017

Petteri Pulli

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	METSÄPOLITIIKAN OHJAUSKEINOT	9
2.1	Kansainvälinen ja kansallinen ympäristö	9
2.2	Lainsäädännölliset ja normatiiviset ohjauskeinot.....	10
2.3	Informatiiviset ohjauskeinot	13
2.4	Taloudelliset ohjauskeinot	17
3	METSÄN JA METSÄNHOIDON MERKITYS	21
3.1	Metsänhoito ennen ja nyt.....	21
3.2	Metsän merkitys yhteiskunnalle ja yksilölle	23
4	KUOLINPESÄ METSÄNOMISTAJANA.....	27
4.1	Kuolinpesän muodostuminen ja kuolinpesän osakkaat	27
4.2	Kuolinpesä metsänomistajana.....	28
5	TUTKIMUSMENETELMÄ	31
5.1	Kvalitatiivinen tutkimus	31
5.2	Teemahaastattelu.....	32
5.3	Aineiston kuvaus ja tutkimuskysymykset.....	34
5.4	Aineiston analyysi.....	36
6	METSÄ KUOLINPESÄN OMISTUKSESSA	38
6.1	Haastateltavien nimeäminen.....	38
6.2	Metsänomistajana toimiminen.....	39
6.3	Henkilökohtainen suhde metsään ja maahan.....	44
6.4	Epävarmuus ja epätietoisuus metsätilan tulevaisuutta koskevista toimenpiteistä.....	49
7	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	56
	LIITE.....	61
	LÄHTEET.....	62

1 JOHDANTO

Suomalainen yhteiskunta on muuttunut viime vuosikymmenten aikana suuresti. Aikaisemmin Suomi oli hyvin maaseutuvaltainen yhteiskunta ja toimeentulo oli sidottu maaseutuvaltaisiin elinkeinoihin. Nykyisin yhä useammat asuvat kaupungissa ja saavat toimeentulonsa teollisuus- ja palvelusektorilta. Puhutaan yhteiskunnan rakennemuutoksesta. Yhteiskunnan rakennemuutos on vahvasti yhteydessä elinkeinorakenteen ja väestörakenteen muutoksiin. Yleisesti yhteiskunnan rakennemuutoksella viitataan yhteiskunnan taloudellisen toiminnan perusteissa tapahtuviin pysyväisluonteisiin muutoksiin, erityisesti toimiala- ja ammattirakenteessa, mutta sillä on laajempi merkityksensä ulottuen mm. väestökehityksessä tapahtuviin muutoksiin. (Korkiasaari 1991, 2 - 3.)

Yhteiskunnan rakennemuutos muokkaa osaltaan myös metsänomistusta ja metsänomistajarakennetta. Suuri osa metsänomistajakunnasta asuu jo kaupungissa ja taajamissa. Lisäksi maanviljelijöiden osuus on pienentynyt, ja yhä useampi metsänomistaja on eläkeläinen. Tällä hetkellä väestön ikääntyminen on voimakkaimmin yhteydessä metsänomistajakunnan muutokseen, mikä näkyy eläkeläisten osuuden lisääntymisenä. (Hänninen, Karppinen & Ripatti 2002, 59.)

Erityisesti elinkeinorakenteen muutos näkyy metsäsektorin toiminnassa. Perinteinen pape-riteollisuus ei enää työllistä samassa määrin kuin ennen. Mahdolliseksi metsäteollisuuden pelastajaksi on noussut biotalous, joka hyödyntää luonnonvaroja biologisia prosesseja kestäväällä tavalla soveltaen ja jäljitellen. Biojalostamo toimii jo Lappeenrannassa, ja Äänekoskelle on rakenteilla biotuotetehdas. Metsällä on edelleen suuri merkitys talouden ja työllisyyden kannalta. Yritysten puuntarve ei ole vähentynyt, ja sitä pyritään turvaamaan myös valtiovallan toimesta yhteiskuntapolitiikan sekä metsäpolitiikan keinoin.

Valtio, kunnat ja kuntien yhteistyöelimet sekä Euroopan unioni julkisyhteisöinä toteuttavat yhteiskuntapolitiikkaa julkisen vallan harjoittamana toimintana. Hallitus ja eduskunta ovat valtion yhteiskuntapolitiikan toteuttajia lainsäädäntövallan ja toimeenpanovallan alalla. EU käyttää julkista valtaa keskeisenä ylikansallisena toimijana. (Savikuja 2005, 27.)

Suomen hallitusohjelmassa on esillä keskeiset yhteiskuntapoliittiset linjaukset (Savikuja 2005, 27). Edellisessä hallitusohjelmassa panostettiin metsälainsäädännön kokonaisuudistukseen, jossa pyrittiin nykyistä monipuolisempaan metsien hoitoon ja käyttöön sekä kan-

nustettiin metsänomistajia hoitamaan metsiä tuottavammin ja pitkäjänteisemmin. (Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelma 2011, 53).

Nykyinen hallitusohjelma ottaa huomioon myös metsäasiat. Huomio kiinnitetään erityisesti sukupolvenvaihdoksiin ja perikuntamuotoiseen metsänomistukseen:

”Edistetään sukupolvenvaihdoksia ja lisätään metsä- ja yrittäjävähennystä sekä nopeutetaan perikuntien elinkaarta. Toteutetaan kansallista metsästrategiaa. Hyödynnetään tehokkaammin metsävaratietoja ja sähköisiä palveluja.” Myös luontoarvot, metsien ja soiden suojelu sekä kestävä kehitys on otettu huomioon: *”Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin: Metsien ja soiden suojelua jatketaan vapaaehtoisin keinoin. Arvioidaan uudelleen uhanalainen lajisto, luonto- ja lintudirektiivien yhteydessä.”* (Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma 2015, 25.)

Suomessa kansallinen metsäohjelma linjaa metsäpolitiikan keskeiset asiat. Valtioneuvoston hyväksymä ohjelma tähtää hyvinvoinnin kasvuun metsien monipuolisella hoidolla ja käytöllä. Ohjelma tähtää muun muassa seuraaviin tavoitteisiin: Suomen metsäalan kehittymisen vastuulliseksi biotalouden edelläkävijäksi, metsiin perustuvan kilpailukyvyyn ja kannattavuuden parantaminen sekä metsäluonnon monimuotoisuuden ja ympäristöhyötyjen vahvistaminen. Tavoitteisiin pyritään vahvistamalla ja monipuolistamisella osaamista sekä lisäämällä vaikuttamista kansainväliseen ja EU-metsäpolitiikkaan. (Kansallinen metsäohjelma 2015, esipuhe.)

EU tukee maaseutualueita. EU-tuella on toteutettu ja toteutetaan mittavia hankkeita, joilla pyritään ehkäisemään esimerkiksi metsänomistajakunnan ja metsätilarakenteen pirstoutumista. Edellä mainittuja hankkeita ovat olleet muun muassa Suomen metsäkeskuksen organisoimat Perhemetsä 3G ja Tietoinen metsänomistus -hankkeet. Etelä-Savossa ja Kaakkois-Suomessa Perhemetsä 3G –hankkeiden tavoitteena oli tiedotustilaisuuksilla herättää metsänomistajien kiinnostus sukupolvenvaihdoksiin ja yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa auttaa metsänomistajia siirtämään metsät nuoremmille sukupolville. Yhtenä keskeisenä kohderyhmänä olivat juuri kuolinpesät. Kaakkois-Suomi alueena on ollut metsäteollisuuden keskittymä. Nykypäivänä metsäteollisuus on alueella merkittävä toimija. Metsäteollisuus muodostaa yli puolet alueen tehdastuotannosta. (Skyttä 2016 Metsälehti 29.9.2016, 8.)

Suomalaisesta metsäomaisuudesta valtaosa kulkee suvussa. Näin ollen puhutaan perhemetsätaloudesta. Perheiden omistuksessa on kolme neljäsosaa yksityismetsistä (Parviainen & Västilä 2011, 73). Vuonna 2010 vähintään kahden metsähehtaarin omistajia oli 737 000. Näistä 423 300 omisti yksin tai puolison kanssa metsää, verotusyhtymien kautta omistavia oli 143 700 ja kuolinpesien kautta omistavia 170 100. (Metsänomistajat Suomessa 2014.) Kuolinpesien tiloilla on keskimäärin neljä omistajaa (Kimmo 2012).

Metsä tulee yksilön tai perheen omistukseen usein perintönä. Perikuntamuotoinen metsänomistus mielletään yleensä väliaikaiseksi ja passiiviseksi omistusmuodoksi. Perikunnassa eli kuolinpesässä ei ole pakko tehdä omistusjärjestelyjä, mutta usein niitä kannattaa tehdä sekä verokannustimien että hoitotöissä aktivoitumisen vuoksi. Vaihtoehtona on joko kuolinpesän purkaminen yhtymäksi, kuolinpesien metsien jakaminen eri kiinteistöiksi tai kuolinpesän omaisuuden jakaminen siten, että yksi saa metsätilan ja muut jotain muuta.

Vuonna 2012 verohallinnon mukaan kuolinpesien omistuksessa oli kuusi prosenttia metsämaasta. Lukumääräisesti kuolinpesien tiloja oli 41 000. Kuolinpesien omistuksessa on siis merkittävä määrä metsää, ja metsänhoitotarvekin on ilmeinen. Lisäksi jakamattomien kuolinpesien omistusjärjestelyt tarvitsevat ohjausta ja neuvontaa. (Metsävarat 2014, 35.) Kuolinpesä ilmaistaan kansankielellä monesti sanalla perikunta. Käsitteitä perikunta ja kuolinpesä ilmaistaan tässä työssä synonyymeinä.

Tässä pro gradussa tutkitaan metsää omistavia kuolinpesiä. Tarkoituksena on selvittää metsää omistavien kuolinpesien toimintaa ja tulevaisuuden suunnitelmia. Lähestyn aiheita seuraavien tutkimuskysymysten kautta:

- 1 Miten metsää omistavat kuolinpesät suhtautuvat metsäänsä?
- 2 Millaisena metsää omistavat kuolinpesät näkevät metsätilansa tulevaisuuden?

Metodologiselta otteeltaan tutkimus on laadullinen, ja tutkimusaineisto kerättiin haastattelulla. Tutkimusaineistona olivat kahdeksan kaakkoissuomalaisen kuolinpesän osakkaan haastattelut. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Analyysimenetelmänä käytettiin sisälönanalyysiä. Haastattelut koostuivat seuraavista osa-alueista eli teemoista: metsäomaisuuden hoito, metsäomaisuuden merkitys ja tavoitteet, neuvonta, metsänomistajana toimiminen ja metsätilan tulevaisuus.

Tutkimus etenee seuraavasti: Luvussa 2 esittelen metsäpolitiikan pääpiirteet Suomessa ja kansainvälisesti. Luvussa 3 tarkastelen metsän ja metsänhoidon merkitystä yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta. Luku 4 sisältää tietoa metsää omistavista kuolinpesistä ja metsänomistajana toimimisesta. Luku 5 koostuu tutkimusaineiston ja -menetelmän esittelystä. Tutkimustulokset ovat luvussa 6 ja johtopäätökset luvussa 7.

2 METSÄPOLITIIKAN OHJAUSKEINOT

2.1 Kansainvälinen ja kansallinen ympäristö

Suomessa metsäasioita ohjataan julkisen vallan toimesta metsäpolitiikan keinoin. Metsäpolitiikka voidaan määritellä esimerkiksi julkisen vallan toimenpiteiden yhdistelmänä, joka ohjaa metsätaloutta ja jossa yhdistyvät ne keinot, joilla sen hetkiseen metsätalouden päämäärään pyritään (Ollonqvist 1998, 9) tai toisaalta valtion päätöksentekokeleimissä syntyvänä tavoitteiden ja keinojen muodostamana kokonaisuutena, joka liittyy metsiin (Lähteenoja 2000, 1).

Metsäpolitiikan ohjauskeinot jaetaan kolmeen ryhmään: 1. Lainsäädännölliset ja normatiiviset ohjauskeinot, joihin kuuluvat lait, asetukset, määräykset ja ohjeet. 2. Informatiiviset ohjauskeinot, joita ovat neuvonta, suositukset ja markkinainformaatio sekä 3. Taloudelliset ohjauskeinot, joihin kuuluvat verotus, tuet ja ”markkinoiden luominen”. (Uusivuori 2008.) Passiivinen metsäpolitiikka perustuu kieltoihin ja rajoituksiin, ja aktiivinen metsäpolitiikka vuorostaan näyttäytyy julkisten tukien sekä verojen ja muiden maksujen kautta (Ollonqvist 1998, 269). Asetettujen metsäpolitiikan tavoitteiden saavuttamiseen pyritään koulutuksella, neuvonnalla ja tiedotuksella (Lähteenoja 2000, 51).

Kansainvälisellä ja kansallisella lainsäädännöllä sekä eritoten sopimuksilla voidaan metsien tai metsätalouden kannalta vahingollista toimintaa estää, kieltää tai kiintiöidä, kuten estää metsien hävittämistä ja siten myös pakottaa hakattujen metsien uudistamiseen sekä ympäristövaatimusten noudattamiseen. Yksityistalouden ja yhteiskunnan vaatimustasojen välistä ristiriitaa on mahdollista poistaa tai lieventää julkisilla varoilla ja veropoliittisten toimien vaikutuksella. Informaatiolla, joka koskettaa toiminnanharjoittajia, metsänomistajia ja puunkorjaajia, voidaan kannustaa metsänomistajia yhteiskunnan haluamaan suuntaan esimerkiksi aatteellisiin tai isänmaallisiin keinoihin vedoten. (Kiviniemi 2015, 30 - 31.)

Julkisen metsäpolitiikan peruslinjat yksityismetsätaloutta varten muotoutuivat vähitellen 1900-luvulla. Vuonna 1928 säädetyin metsälain ja ensimmäisen metsänparannuslain jälkeen metsäpolitiikkaan muotoutui pääasiassa viisi toimintalinjaa: metsän hävittämisen ehkäiseminen metsälain säätämällä vähittäisnormeilla, metsänomistajien tietotason lisääminen eri muodoin tapahtuvan neuvonnan avulla, metsänomistajille tarjottu ammattiapu osaksi valtion tuen avulla, metsänomistajien rohkaiseminen tuotosta lisääviin parannuksiin valtion rahoitustuella sekä metsänomistajien kannustaminen verohelpotuksin. (Holopainen 1970, 36.)

Aikaisemmin metsäpolitiikka on voitu perustaa kansallisiin tavoitteisiin suuntautuen. Nykyään Euroopan unionin myötä kansainvälisyys on myös osa metsäpolitiikkaa, ja kansallista metsäpolitiikkaa sovitetaan yhteen ylikansallisten ohjelmien ja direktiivien määrittämien reunaehtojen mukaisesti (Ollonqvist 1998, 9 - 10, 282 - 283). Kansainvälisillä sopimuksilla, kuten Rio de Janeirossa vuonna 1992 solmitulla biologista monimuotoisuutta koskevalla yleissopimuksella tai Yhdistyneiden kansakuntien ilmastonmuutosta koskevalla puitesopimuksella, säännellään koko maapalloa koskevia kysymyksiä kuten metsien hävittämistä ja ilmastonmuutosta (Kiviniemi 2015, 26).

Metsäpolitiikalla on yhteyksiä myös muihin politiikkalohkoihin, kuten talous- ja ympäristöpolitiikkaan. Esimerkiksi 1990-luvulla taloudellisen metsätalouden rinnalle nousivat sekä sosiaalinen että ekologinen metsätalous. (Lähteenoja 2000, 67.) Puuntuotannollisen kestävyuden näkökulman kanssa korostettiin ekologisuutta, kulttuurisuutta ja sosiaalisuutta, ja nämä näkökohdat kirjattiin kaikkeen suomalaiseen metsälainsäädäntöön (Valkeapää ym. 2009, 8).

Metsät ja metsäpolitiikka ovat siis alisteisia globaalille ympäristö-, ilmasto- ja kehityspolitiikalle. Viime vuosien aikana metsien merkitys on korostunut ilmastonmuutoskeskustelun yhteydessä, erityisesti ilmastonmuutoksen hillitseminen on ollut teemana. Kansainvälisyys sekä siihen liittyvät sopimukset metsä-, ympäristö- ja ilmastoneuvotteluissa heijastavat osaltaan maailman metsissä ja metsäalan toimintaympäristössä tapahtuneita muutoksia kuten luonnonvarojen niukkenemistä ja ympäristön laadun heikkenemistä. (Vanhanen 2010, 14.)

2.2 Lainsäädännölliset ja normatiiviset ohjauskeinot

Suomen ensimmäinen sosiaalipolitiikan oppituolin haltija Heikki Waris totesi vuonna 1965 ilmestyneessä teoksessa, että metsätyössä tarvittava työvoima on näytellyt ja näyttelee keskeistä osaa suomalaisessa lainsäädännössä. Suomen itsenäisyyden aikana yli 40 vuoden ajanjakson aikana metsätyövoima on saanut nimenomaisen ja erityisen aseman lainsäädännön kohteena taloudellisesti tärkeän ja keskeisen asemansa vuoksi. (Waris 1965, 1.)

Perinteisessä maaseutuyhteiskunnassa valtio oli vahva metsäpoliittinen toimija, joka toimillaan legitimoiti metsäkäsityksiä lainsäädännön avulla metsänkäyttäjien arkeen ja toimeentulomahdollisuuksiin. Metsäasioita on ohjattu lainsäädännöllisesti monien vuosisatojen ajan. 1300-luvulta vuoteen 1734 saakka voimassa oli maaseutua koskeva Maunu Eeri-

kinpojan maanlaki, jonka määräykset koskettivat maanomistusta ja metsien käyttöoikeuksien määrittämistä. Laki pyrki erityisesti talonpoikaisen omistusoikeuden suojaamiseen, mikä osaltaan vahvisti järjestystä ja sääntöihin perustuvaa toimintaa metsässä. Laissa kiellettiin metsien luvaton käyttö ja ohjeistettiin yhteisten metsien käyttöä. Perintömetsää ei saanut luovuttaa suvun ulkopuolelle eikä myöskään ilman kaikkien osakkaiden suostumusta kaataa tai viedä pois puita jakamattomasta metsästä. (Luttinen 2012, 285 - 286.)

Lainsäädännöllä sekä valtion talouspolitiikalla vaikutettiin osaltaan mihin tarkoituksiin metsiä sai hyödyntää ja millaisin menetelmin (Luttinen 2012, 295). Valtiovalta korosti ja perusteli asemaansa maan hallinnon johdossa lainsäädännöllisenä instituutiona, joka tarvittaessa rajoittaa ja ohjaa yksityistä omistajuutta. Metsien käyttöä rajoittava politiikka jatkui 1700-luvulla. Vuonna 1734 annettiin säännöksiä kaskenpolton rajoittamiselle. Kruunun metsäpolitiikka keskittyi pitkälti puupulan torjumisen ehkäisemiseen ja ulkomaankaupan kannalta tärkeiden elinkeinojen turvaamiseen. (Luttinen 2012, 290 - 295.) Yksityistä metsänomistajaa koskevista rajoittavista säännöksistä luovuttiin vähitellen 1700-luvun loppupuolella (Kiviniemi 2015, 32).

Vuonna 1886 annettiin ensimmäinen metsälaki, jonka tarkoituksena oli estää metsän häviö. Tarkoitus on säilynyt Suomen metsälaisissa näihin päiviin saakka. (Suomen metsätalouden tila 2000, 7.) Rajoituksista vapaan teollisuuden kehitys johti pelkoon metsävarojen häviämisestä, ja koska vuoden 1886 metsälaille ei onnistuttu ehkäisemään metsän häviötä, säädettiin vuonna 1917 asetus toimenpiteistä metsän hävittämisen ehkäisemiseksi. Siinä metsän hävittäminen määriteltiin hakkuun jälkeisen maan sellaiseen tilaan jättämiseksi, että metsän luontainen uudistaminen joutuisi vaaraan sekä nuoren kasvavan havumetsän hakkaamiseksi siinä tapauksessa, että hakkuutapa oli ristiriidassa metsän järkipärisen harventamisen kanssa. Uusi yksityismetsälaki tuli voimaan vuonna 1928, ja se kumosi vuoden 1917 asetuksen. (Kiviniemi 2015, 33.)

1960-luvulla säädettiin useita metsälakeja. Laki metsänviljelyn edistämisestä tuli voimaan vuonna 1963, ja sillä pyrittiin järjestämään yksityismetsien perusparannusluontoisten taimikonhoitotöiden edistäminen. Vuoteen 1967 saakka metsänparannustoimintaa oli ohjattu vuosittaisilla lailla, minkä jälkeen metsänparannuslaki uudistettiin ja säädettiin pysyväksi, ja siihen sisällytettiin koko lakisääteinen metsänparannustoiminta. (Ollonqvist 1998, 131.) Sen lisäksi vuonna 1966 annettiin metsähallintolaki ja vuonna 1967 laki metsälautakunnista ja yksityismetsälaki (Holopainen 1970, 34).

Metsälainsäädäntö uudistui kokonaisuudessaan 1990-luvulla. Valtioneuvoston vuonna 1994 tekemä metsien kestävän hoidon ja käytön periaatepäätös sekä samana vuonna vahvistettu Metsätalouden ympäristöohjelma toimivat muutoksen taustalla. Uudistusta edesauttoivat metsätalouden toimintaympäristön muutokset, metsätalouden kustannusten alentamispaineet sekä aktivoitunut keskustelu metsien käytön kestävydestä. (Suomen metsätalouden tila 2000, 7 - 9.) Vuoden 1997 metsälain keskeinen tarkoitus oli edistää metsien ekologista, taloudellista ja sosiaalista käyttöä ja hoitoa siten, että talousmetsät antavat hyvän kestävän tuoton samalla kun niiden biologinen monimuotoisuus säilytetään. Lakiin sisällytettiin metsän uudistamisvelvoite, josta metsänomistajan on huolehdittava uudistushakkuun jälkeen. (Suomen metsätalouden tila 2000, 19.) 1990-luvulla tuli voimaan myös laki metsähallituksesta, laki metsäkeskuksista ja metsätalouden kehittämiskeskuksesta, luonnonsuojelulaki ja laki kestävän metsätalouden rahoituksesta ja laki metsänhoitoyhdistyksistä (Suomen metsätalouden tila 2000, 8).

Tasapaino metsien suojelun ja puuntuotannollisten tavoitteiden suhteen nousi merkittäväksi teemaksi 1990-luvulla (Lähteenoja 2000, 68). Vuoden 1997 metsälain ohella voimaan tuli myös metsänparannustoimintaa ohjaava kestävän metsätalouden rahoituslaki (kemera) (Ollonqvist 1998, 282 - 283). Lain tarkoituksena oli kannustaa yksityismetsänomistajia panostamaan metsänhoitoon, jonka toimenpiteisiin myönnettiin lainaa ja rahoitustukea perusteina puuntuotannon kestävyden turvaaminen, metsäluonnon hoito sekä metsien biologisen monimuotoisuuden turvaaminen (Suomen metsätalouden tila 2000, 20 - 33). Puuntuotannon kestävyden turvaamiseksi rahoitustukea myönnettiin mm. nuoren metsän hoitoon ja kunnostusojituksen. Metsäluonnon hoitohankkeita olivat usean tilan alueelle ulottuvat tärkeiden elinympäristöjen hoitotyöt. (Hynönen & Makkonen 2001, 19.)

Suomalaisten mielestä tärkein asia, joka tulisi huomioida metsäpoliittisessa päätöksenteossa, on luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen (Valkeapää ym. 2009, 16). Metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamiseen pyritään kansainvälisillä sopimuksilla, lainsäädännöllä sekä erilaisilla toimintaohjelmilla. Suomessa metsäluonnon monimuotoisuus perustuu luonnonsuojelulailla suojeltujen alueiden verkostoon sekä metsälaissa määriteltyjen erityisen tärkeiden ominaispiirteiden säilyttämiseen. (Kuuluvainen ym. 2004.)

Viimeisin metsälaki on vuodelta 2014. Laissa korostuu metsän ja metsäluonnon monimuotoisuus. Lain tavoitteena on edistää metsien hoitoa ja käyttöä kestäväällä tavalla taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti. Keskeisiä muutoksia aikaisempiin lakeihin verrattuna

ovat seuraavat: Metsänomistaja voi päättää vapaammin uudistushakkuiden ajankohdasta, koska puiden järeys- ja ikärajoitteet poistuivat. Metsänomistaja voi myös päättää kasvatushakkuiden toteuttamistavan. Pienaukkohakkuut ja eri-ikäisrakenteisen metsän kasvatushakkuut sallitaan. (Metsälain muutokset 2014.)

2.3 Informatiiviset ohjauskeinot

Informatiivisiin ohjauskeinoihin kuuluvat neuvonta, suositukset ja markkinainformaatio. Suomalaisen metsätalouden yksi merkittävä piirre on ollut yksityismetsätalouden itsehallintoperiaate julkisen vallan korvikkeena sekä siihen perustuva metsänhoidon neuvonta ja metsänparannustoiminta (Ollonqvist 1998, 268). Suomen kaltaisessa yksityisomistukseen perustuvassa järjestelmässä metsänomistajien neuvonnalla ja tiedonvälityksellä pyritään saamaan omistajille riittävät tiedot metsiensä merkityksestä ja mahdollisuuksista sekä turvaamaan omistajien tiedon riittävyys metsätalouden kestävyyttä varmistavista keinoista ja toimintatavoista (Suomen metsätalouden tila 2000, 35). Metsänomistajan neuvonnalla viitataan metsänomistajan tarpeista lähtevään, metsäammattilaisen ja metsänomistajan tiedolliseen ja taidolliseen vuorovaikutukseen (Lehtoviita 1991, 86).

Käsityksenä on, että kaikkeen yksityismetsätalouden edistämiseen liittyy neuvonnallinen aspekti, jonka mukaan edistämistoiminnan ei voisi kuvitella olevan mahdollista ja tuloksellista, jos metsänomistajat eivät saa tietoa tarjolla olevista palveluista ja suoritettavista toimenpiteistä sekä niiden ominaisuuksista ja vaikutuksista. Tarpeelliseksi tiedottaminen ja opastaminen koetaan erityisesti silloin, kun tavoitteena on edistää jonkin uuden toimenpiteen tai toimintamallin edistämisestä ja silloin, kun metsänomistajakunnassa tapahtuu merkittäviä muutoksia. (Järveläinen & Karppinen 1984, 5.)

Metsänomistajille palveluja tarjoavat tahot voidaan jakaa julkisluonteisiin ja yksityisiin tuottajiin. Julkiset palveluorganisaatiot, lähinnä metsänhoitoyhdistykset ja metsäkeskukset, vastaavat neuvonnasta sekä valtaosin perusparannuksesta, joka käsittää ojituksen ja tienteon. Alueellisten metsäkeskusten vastuualueisiin on kuulunut metsäsuunnittelu. Metsänhoitoyhdistyksillä on käytössään veronluonteisesta metsänhoitomaksusta kertyviä varoja metsänomistajien neuvontaan, koulutukseen ja tiedotukseen. Lisäksi metsäyhtiöillä, pankeilla ja metsäpalveluyrittäjillä on tarjolla liiketoimintansa ohella neuvontapalveluja metsänomistajille. (Rantala 2013, 25.)

Neuvonta on metsätalouden edistämistoimista kaikista vanhin, jo 1800-luvulla aloitettu toimintamuoto (Holopainen 1970, 136). Viimeistään 1700-luvulla huolestuttiin metsien käytöstä ja metsävaroista ja esitettiin vaatimuksia metsäalan koulutuksesta ja yleisestä valvontatoiminnasta (Roiko-Jokela 2012, 14). Ajatuksia oli myös metsätalouden valvontaorganisaation perustamisesta ja kestävyysperiaatteesta metsien käytössä (Luttinen 2012, 304). Metsien hävittämisestä huolestuttiin ja esitettiin toiveita, että myös jälkipolville riittäisi metsiä perustarpeidensa tyydyttämiseen (Luttinen 2012, 304).

Vuoden 1928 laissa keskusmetsäseuroille ja metsänhoitolautakunnille määrättiin yksityismetsiä koskeva metsäpolitiikan toimeenpano (Ollonqvist 1998, 273). Toisen maailmansodan jälkeen järjestettiin ammattikursseja metsäkouluissa sekä kehitettiin järjestelmällistä metsäopetusta maamieskouluissa (Holopainen 1970, 137). Osuuskunta Metsäliitto sai organisoidakseen vuonna 1947 metsänomistajien puukaupallisten intressien välittömän ohjauksen, millä pyrittiin valtakunnallisena jäsenyyteen perustuvana organisaationa saamaan laajat metsänomistajajoukot mukaan toimintaan (Ollonqvist 1998, 110).

Valtioneuvoston ja ministeriöiden asettamat komiteat saivat lisämerkitystä politiikan kenttänä. Metsähallintotoimikunnissa ja yksityismetsätalouden organisaation tarkastustoimikunnissa valmisteltiin uuden metsäpolitiikan toimeenpanon muutoksia. (Ollonqvist 1998, 128.) Maatalouskomiteassa huolestuttiin perinnönjakojen kautta tapahtuvasta metsien pirstoutumisesta, metsien joutumisesta maatalousyritystoiminnan ulkopuolelle, sillä metsätalouden tehokkaan harjoittamisen edellytyksenä pidettiin suuria omistus- ja päätösyksiköitä (Ollonqvist 1998, 130).

Mahdollisuudet metsänomistajille tarjottuun ammattiapuun paranivat, kun laki metsänhoitoyhdistyksistä hyväksyttiin vuonna 1950, minkä myötä metsänhoidon neuvonta ja palvelu organisoitiin yhdistysten alaisuuteen (Holopainen 1970, 37). Kaikki metsänomistajat maksoivat metsän verotukselliseen puhtaaseen tuottoon perustuvan pakollisen metsänhoitomaksun, jonka avulla toisaalta varmistettiin metsänomistajien henkilökohtaista panostusta metsänparannuksiin ja -hoitoon (Holopainen 1970, 78, 91). Yhdistysten tuloperusta takasi niille laajan päätösaunomian julkiseen valtaan nähden (Holopainen 1970, 37, 78, 91; Ollonqvist 1998, 111).

Kansallisessa metsäohjelmassa 2010 metsänomistajien koulutus ja neuvonta saivat erityisen merkityksen. Ohjelman mukaan metsänomistajien koulutus ja neuvonta ovat metsien hoidon, ekologisen kestävyys ja puumarkkinoiden toiminnan kannalta tärkeässä asemas-

sa, ja niiden avulla metsänomistajat voivat perustaa metsiä koskevat päätöksensä korkeatasoiseen tietoon ja osaamiseen. Valtion talousarviossa Kansallinen metsäohjelma esiintyi ensimmäisen kerran vuoden 2010 talousarviossa, ja siinä Kansallisen metsäohjelman mukaiseen metsänomistajien neuvontaan, metsäsuunnitteluun, metsänhoitotöihin ja metsäluonnonhoitoon osoitettiin 12,95 miljoonaa euroa enemmän tukea kuin aikaisemmin. (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 4.)

Yksityisiin metsänomistajiin kohdistuvan metsätaloudellisen neuvonnan tavoitteet on voitu asettaa useista eri lähtökohdista käsin. Tavoitteena on ollut asettaa yksityismetsät tiettyyn metsänhoidollisesti tyydyttävään tilaan sekä pyrkiä koko yhteiskunnan yksityismetsien hyväksikäytölle asettamiin tavoitteisiin ja mahdollisimman hyvin edistämään yksityisten metsänomistajien tavoitteita ja palvelemaan heidän tarpeitaan. Mainituilla tavoitteilla on voinut olla myös ristikkäisiä odotuksia, joita metsäammattimiehet ja -organisaatiot ovat joutuneet yhdistämään. Neuvonnassa voidaan korostaa myös koko yhteiskunnan yksityismetsätaloudelle asettamia tavoitteita, ja siinä uudelle alustalle on noussut metsänomistajakunnan muuttuminen, joka on vaikuttanut neuvonnan organisoimiseen sekä asettanut neuvonnalle uusia haasteita. (Järveläinen & Karppinen 1984, 6.)

Viime vuosina huomio metsänomistajaneuvonnassa on kiinnitetty asiakaslähtöisyyteen, joka pyrkii kehittämään neuvontaa asiakkaiden tietotarpeiden ja odotusten mukaisesti. Apuna käytetään asiakaspalautejärjestelmää. Järjestelmä auttaa neuvonnan asiakastytyväisyyden seuraamisessa sekä kartoittaa kehittämisodotuksia. (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 6.) Metsänomistajien neuvontaan liittyvä kehittäminen, alan seuranta ja kehittämispalvelujen tuottaminen on määrätty Metsätalouden kehittämisskeskus Tapion tehtäväksi (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 6).

Metsänomistajien neuvonta on metsänomistajien ongelmanratkaisuun tähtäävää, useasti päätöksentekoa varten tuettavaa informaatiota, ja sillä halutaan auttaa metsänomistajaa tekemään itseään ja omaa metsäänsä koskevia valintoja. Neuvonta sisältää taloudellisen ja hallinnollisen neuvonnan kuten myös tietoa toimenpiteiden vaikutuksista metsäluontoon ja ympäristöön. (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 6.) Metsänomistajien neuvonta on tavoitteiltaan ja luonteeltaan erilaista (Ruotsalainen 1997, 125 - 129).

Neuvonta voidaan jakaa esimerkiksi henkilökohtaiseen, ryhmäneuvontaan ja joukkoneuvontaan. Henkilökohtainen neuvonta pyrkii antamaan metsänomistajille sekä neuvontaa että ammattiapua erilaisissa metsätalouteen liittyvissä kysymyksissä ja auttamaan ongelmia-

en ratkaisemisessa. Henkilökohtaisen neuvonnan päävastuu on metsänhoitoyhdistysten toimihenkilöillä. (Ruotsalainen 1997, 125 - 129; Hänninen ym. 2002, 50.)

Suuri osa henkilökohtaisesta neuvonnasta sisältää erilaisia tilakohtaisia toimenpidesuosituksia tai laskelmia sekä henkilökohtaista työnopastusta (Hänninen 1993, 3; Lindroos 2005, 9). Metsänhoitoyhdistysten neuvonta kattaa asiat puuntuottamisesta sen markkinointiin, kuten myös metsäverotuksen, metsätalouden juridiikan, kiinteistökaupan ja ympäristökysymykset (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 9).

Myös metsäkeskuksen toimihenkilöt, jotka toimivat riippumattomina metsäpolitiikan alueellisina toteuttajina vastaten laaja-alaisesti kestävän metsätalouden rajoissa metsänomistajien neuvonnasta ja neuvonnan yhteistyöstä, neuvovat erityiskysymyksissä ja metsäsuunnitteluun liittyvissä asioissa (Hänninen ym. 2002, 50 - 51; Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 8). Metsäsuunnittelun näkyvimpänä toimena on pidetty tilakohtaista metsäsuunnitelmaa. (Mäki ym. 2011, 13, 39 - 42.) Maakunnalliset ja paikalliset metsäalan toimijat ovat käynnistäneet vuonna 2001 lukuisia EU-rahoituksella tuettuja neuvonnan kehittämishankkeita. Valtionapuun perustuvan neuvonnan lisäksi metsäkeskukset tekevät neuvontaa EU-hankkeiden kautta ja vähäisessä määrin liiketoiminnassaan. (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 8.)

Ryhmäneuvonnan tavoitteena on tarjota syvällisempi käsitys ajankohtaisesta asiasta tai menetelmästä. Esimerkiksi metsäoppilaitokset järjestävät metsänomistajille suunnattuja kursseja keston vaihdellessa yhdestä viiteen päivään. Joukkoneuvonta pyrkii herättämään laajan metsänomistajajoukon mielenkiinnon ja välittämään tietoa tärkeistä ajankohtaisista asioista. (Hänninen ym. 2002, 51 - 52.)

Metsäkeskusten ja metsänhoitoyhdistysten järjestämään henkilökohtaiseen neuvontaan osallistui vuonna 2010 yli 150 800 metsänomistajaa, ryhmäneuvontaan noin 44 600 ja joukkoneuvontatapahtumiin noin 77 700 metsänomistajaa (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 5). Neuvonnassa on erityisesti panostettu passiivisten metsänomistajien aktivointiin sekä luonnonhoidon osaamiseen että hyvän metsänhoidon ja myös metsänparannuksen neuvontaan (Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 - 2010, 8).

2.4 Taloudelliset ohjauskeinot

Taloudellisella ohjauksella viitataan metsätalouden käsitteen alla suoraan ja epäsuoraan julkiseen tukeen sekä verotukseen ja siihen liittyviin vähennyksiin ja vapauksiin. Suoraa tukea voi saada tiettyihin metsätalouden investointeihin. (Mäki ym. 2011, 11.) Suoraa tukea on voinut saada esimerkiksi metsäojitukseen, metsätienrakentamiseen ja taimikonhoitoon (Lähteenoja 2000, 52). Epäsuoraksi tueksi voidaan lukea esimerkiksi julkisen vallan antama maksuton neuvonta ja ammattiapu (Mäki ym. 2011, 11).

Merkittävin suoran tuen muoto on kestävän metsätalouden rahoituslaki. Valtio on tukenut metsänparannusta vuosikymmeniä, aina vuodesta 1928 asti metsänparannuslakien ja määräaikaisten rahoituslakien mukaisesti. Vuonna 1997 tuli voimaan ensimmäinen kestävän metsätalouden rahoituksesta annettu laki eli kemera. Lain tavoitteena on parantaa metsätilojen kuntoa, luoda hyvinvointia Suomelle ja ottaa kestävällä tavalla huomioon metsäluonto ja sen biologinen monimuotoisuus. (Kiviniemi 2015, 426 - 429.) Kemera-tuki on ollut tarkasti säänneltyä, ja siihen on tullut myös muutoksia. Esimerkiksi vuoden 2012 jälkeen rahoituslain nojalla saadut tuet tulivat veronalaisiksi (Kiviniemi 2015, 491).

Viimeisin kestävän metsätalouden rahoituslaki astui voimaan 18.4.2016. Lain mukaan valtio tukee edelleen metsänomistajan metsänhoito- ja metsänparannustöitä silloin, kun ne ovat muuten huonosti kannattavia. Tukea voi saada esimerkiksi taimikon varhaishoitoon, nuoren metsän hoitoon, metsäteihin, metsän terveyslannoitukseen, suojelutoimiin. (Kemera-tuet; Tuki taimikon varhaishoitoon.) Joitakin aiempia tukikohteita on poistettu. Taimikon varhaishoito on tullut uudeksi tukikohteeksi. Vuoden 2016 loppuun mennessä kemera-tukea myönnettiin 51 miljoonaa euroa ja osoitettua oli 63,7 miljoonaa euroa. Taimikonhoito ja nuoren metsän hoito ovat olleet suurimmat tuen saajat. (Skyttä 2016 Metsälehti 22.12.2016, 3.) Uusin muutos lakiin on tältä keväältä 2017 ja tulee voimaan 20.4. (Metsänomistajat).

Valtion tukema rahoitus metsätalouden investoinneille on nähty oleellisena kansantaloudellisesti (Lähteenoja 2000, 17). Metsänhoitotöiden tukemisella ei ole ollut mainittavaa vaikutusta metsänomistajien käytettävissä oleviin tuloihin (Lähteenoja 2000, 38), mutta toisaalta se on omiaan vahvistamaan puuntuotantoa muutaman vuosikymmenen kuluessa (Lähteenoja 2000, 49). Valtion osuus metsänhoidon kustannuksista on noin 30 prosenttia (Lähteenoja 2000, 49). Valtion tukea lisättiin esimerkiksi 1960-luvulla yksityismetsiin kohdistuneisiin perusparannuksiin, minkä nähtiin olevan nopein keino peruskunnostusten

toteuttamiseen pienmetsälörakenteisessa metsätaloudessa. Valtion rahoituspanosta lisättiin 60- ja 70-luvuilla suuren metsien peruskunnostusohjelman avulla vajaatuottoisten alojen ja tarpeettomien peltojen metsityksiin sekä metsäojitukseen. (Holopainen 1970 15 - 37.)

Monien puuntuotannollisten perusinvestointien yksityistaloudellisen kannattavuuden osoittaminen on vaikeaa, sillä niistä aiheutuva hyöty näkyy vasta vuosikymmenten kuluttua (Kiviniemi 2015, 429). Valtion tukia on kohdistettu ennestään yksityistaloudellisesti heikommin kannattaviin ja kasvuolosuhteiltaan heikommin tuottaville alueille tavoitteena kaventaa parannusten alueellisia edullisuuseroja (Holopainen 1970, 49). Ajatuksena on ollut kannattavampien hankkeiden toteutuminen valtion tuesta riippumatta ja mahdollisimman vähäisellä rahoituksella (Kiviniemi 2015, 430). Osaltaan julkista metsänhoitotukea on kehitetty vahvistamaan puuntarjontaa muutaman vuosikymmenen kuluttua (Lähteenoja 2000, 38 - 52).

Verotus metsäpolitiikan ohjauskeinona on ongelmallinen. Sitä kuitenkin voidaan käyttää metsäpoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi. Vuonna 1993 metsäverotus uudistui pääomatulosten verotuksen yhdenmukaistamiseksi. Uudistus ei kuitenkaan toteutunut metsäpoliittisen ohjauksen takia. Tavoitteena oli myös laajentaa veropohjaa sekä korjata pinta-alaverotuksen epäkohtia. (Mäki ym. 2011, 13.) Suomessa oli 1920-luvun alusta lähtien aina vuoteen 2006 saakka voimassa metsän pinta-alaverotus, välissä 13 vuoden siirtymäkausi vuodesta 1993 alkaen.

Pinta-alaverotukselle tyypillistä oli se, että verotuksen kohteena eivät olleet puunmyynnistä saadut tulot sekä periaate, jonka mukaan metsätulon hankkimisesta aiheutuneita todellisia menoja ei saanut vähentää erikseen. Perusparannukseen käytettyjen menojen katsottiin nostavan maan arvoa arvonnousun jäädessä pysyväksi, koska maa ei periaatteessa koe arvonalaskua eli kulumista. Näin ollen periaatteessa perusparannustöiden menot olivat vähenskelpoisia myyntivoiton hankintamenona sinä vuonna kun metsämaa myytiin. (Ingberg 1988, 3 - 12.)

Suurimpana pinta-alaverotuksen epäkohtana pidettiin verotuksen keskimääräisyyttä, jossa tilan puuston määrällä ja rakenteella ei ollut vaikutusta tilan verotukseen. Tilan verotuksen taso määräytyi metsän arvioidun tuoton perusteella. Pinta-alaverotuksen käyttöönoton aikana yksityismetsien puuston tilakohtainen vaihtelu oli pienempää. Lisäksi metsälöiden keskikoko oli suurempi. (Pesonen & Räsänen 1993, 5 - 6.) Ongelmia aiheutui etenkin pienillä tiloilla, joilla metsätulojen vuotuinen vaihtelu oli suurempaa. Veroa maksettiin joka

vuosi riippumatta hakkuutuloista tulojen ja kustannusten kohdistuessa eri ajankohdille. (Pesonen & Räsänen 1993, 6.)

Metsäpolitiikan välineeksi pinta-alaverotuksen merkitsevyys nousi vuonna 1991 siihen kohdistuvien veronalennuskannustimien myötä. Uudistuksissa otettiin paremmin huomioon metsäverotuksen tilakohtaista kohdentumista metsätalouden harjoittamisesta johtuneiden verovähennysten osalta sekä oikaistiin veroteknisestä kasvusta johdetun potentiaalisen puunmyyntimäärän ja toteutuneen kysynnän ja tarjonnan erotusta. (Pesonen & Räsänen 1993, 54.)

Vuonna 2006 myös vuonna 1993 13 vuoden siirtymäkauden valinneet metsänomistajat siirtyivät puun myyntituloverotukseen. Metsätaloudessa pääasiallista vero-ohjausta käyte-
tään puukaupoista saadun pääomatulon verotukseen kuten myös metsätalouden työn ansio-
tuloverotukseen. (Mäki ym. 2011, 13.) Yleensä metsätalous on osa henkilökohtaisten tulo-
jen tulonlähdetä, mikä tarkoittaa sitä, että metsätalouden tulot verotetaan pääomatulona.
Poikkeuksen muodostaa hankintatyön arvo, jota verotetaan verovapaan määrän ylittävältä
osalta ansiotulona. Pääomatuloa voi metsänomistajalle kertyä esimerkiksi puunmyynnistä,
vakuutuskorvauksista ja kemera-tuista. Metsätalouteen liittyviä kuluja voidaan vastaavasti
vähentää vähennyskelpoisina menoina. (Jauhiainen 2017, 19 - 21.)

Merkittävänä taloudellisena ohjauskeinona on metsävähennys. Metsänomistaja voi suunnitella verotustaan metsävähennysoikeuden avulla. Verohallinnon sivuilla metsävähennys määritellään seuraavasti: ”Metsänomistaja voi vähentää metsävähennyksellä osan metsän hankintamenosta metsätalouden verovuoden pääomatuloista. Metsävähennystä sovelletaan vain 1.1.1993 jälkeen vastikkeellisella saannolla hankittuihin metsiin. Metsävähennysoikeus muodostuu metsän hankintamenon ja hankinnasta aiheutuneiden kulujen perusteella. Metsän hankintameno on metsän, maapohja ja puusto, osuus kiinteistön tai määrääalan kauppahinnasta tai muusta vastikkeesta.” Vastikkeettoman saannon perusteella ei voi tehdä metsävähennystä. (Metsävähennys.) Metsävähennyksen määrä ei voi ylittää 60 prosenttia metsäkiinteistön hankintahinnasta (Jauhiainen 2017, 59).

Vuoden 2017 alussa voimaan tullut metsälahjavähennys on uusi taloudellinen keino metsätilojen sukupolvenvaihdosten edistämiseksi. Lahjana metsätilan saavalla on mahdollisuus tehdä lahjaveron perusteella metsälahjavähennys, joka voidaan toteuttaa metsätalouden puhtaasta pääomatulosta. Myös lahjanluontoisen kaupan lahjan osuus oikeuttaa edellä mainittuun vähennykseen. Lahjavero maksetaan normaalisti, mutta puukauppataloja verote-

taan lievemmin. Vähennys on käytettävä viidentoista vuoden kuluessa, ja jos rikkoo ehtoja, saa sanktiota. Vähennyksen vähimmäismäärän on oltava verovuonna vähintään 1 500 euroa ja enimmäismäärä voi olla korkeintaan 50 prosenttia metsätalouden puhtaasta pääomatulosta ennen metsälahjavähennyksen tekemistä. Metsälahjavähennyspohja muodostuu metsämaan pinta-alan, sijaintikunnan ja maksetun lahjaveron perusteella. (Jauhiainen 2017, 79 - 80; Metsälahjavähennys.)

3 METSÄN JA METSÄNHOIDON MERKITYS

3.1 Metsänhoito ennen ja nyt

Suhtautumisessa metsään ja metsänhoitoon voidaan erottaa kaksi päälinjaa. Toisaalta metsien hoidossa on korostunut lakien, määräysten, kieltojen ja rangaistusten linja. Toisaalta on myönnetty lievennyksiä ja sallittu omaehtoinen metsänhoito. Nämä kaksi linjaa näkyvät sekä menneisyydessä että nykypäivänä. Esimerkiksi avohakkuut ja jatkuva metsän kasvatusta ovat aiheuttaneet pitkäaikaisia kiistoja, mutta viimeisessä metsälaissa sallivampi suhtautuminen metsänkasvatukseen on mahdollista.

1800-luvun alussa Suomen talousseura julkaisi mietinnön, jossa tärkeänä pidettiin metsien tuotantoarvoa ja metsien hoitamista. Tuotannon kannustamista pidettiin tärkeämpänä kuin metsien käytön rajoittamista. Ensimmäiset varsinaiset metsänhoidon oppikirjat ilmestyivät Ruotsissa 1800-luvulla. Tietoa metsänhoidosta oli jaettava kansalle, ja metsänhoidon tarvetta perusteltiin vetoamalla uhkaavaan puupulaan. Johan Wilhelm Snellmanin mukaan metsien hoitaminen oli välttämätöntä metsän tuotteiden käytännöllisen arvon perusteella. Suuri osa Suomen viennistä muodostui tuolloin metsäteollisuuden tuotteista. (Luttinen 2012, 313 - 316.)

Itsenäistyneen valtion politiikkaan kuului kansakunnan yhtenäisyyden rakentaminen, johon pyrittiin metsien kasvun turvaamisella, niiden tehokkaammalla hyödyntämisellä ja puunjalostusteollisuuden kilpailukyvyyn turvaamisella (Rytteri 2005, 220). Maailmansotien välisenä aikana metsien hoito sai lisääntyvää merkitystä. 1920-luvulla tehtiin valtakunnan metsien ensimmäinen inventointi, jonka pohjalta metsänhoitoa alettiin kehittää. Luultavasti ensimmäinen metsänhoito-ohjelma laadittiin vuosien 1928 ja 1929 välisenä aikana. Metsänomistajien ja samalla koko kansan etuun vedonneen ajattelun ydin oli sotien välillä aikana metsien kasvun lisääminen. 1960-luvulla kehitettiin metsänviljelytalouteen tähdänneitä hankkeita, TEHO- ja MERA-ohjelmia, joiden tavoitteena oli edistää metsänviljelyä ja taimikonhoitoa, ojittaa soita ja metsiä sekä rakentaa metsäteitä. (Palosuo 1979, 38; Holopainen & Timonen 1995, 26 - 27; Rytteri 2005, 220.)

Sotien jälkeen metsätalous vauhdittui puuntarpeen kysynnän myötä ja suuntasi metsien käyttöä. Metsien tehokas hyötykäyttö lisääntyi, koska alueluovutusten seurauksena metsämaa väheni. Sotavuosina syntyi hakkuusäästöä. Sen lisäksi 1930-luvun metsänhoidolla ja parannustöillä oli vaikutusta metsien kasvuun. Metsiä alettiin käyttää kokonaan talousmet-

sänä. Tehostunut metsätalous aiheutti myös kiistoja. Tehostuneen metsätalouden nähtiin olevan metsien monikäytön puristuksessa. Uudistuneilla metsänhoitomenetelmillä oli omat vastustajansa tavallisen kansankin keskuudessa. Monet ympäristönsuojelijat nostivat esiin metsänhoitomenetelmistä aiheutuneita haittoja marjastukselle, metsästykselle ja virkistyskäytölle. (Holopainen & Timonen 1995, 30 - 32; Rytteri 2005, 220; Kinnunen 2005, 162.)

1970- ja 1980-luvun vaihteessa huolestuttiin raakapuumarkkinoiden toimimattomuudesta ja metsien vajaakäytöstä. Mahdollisimman tehokas metsänhoito ja puuvarojen täysimääräinen hyödyntäminen olivat keskiössä. Metsä 2000-ohjelmalla haluttiin lisätä puun käyttöä ja siten myös talouskasvua. (Rytteri 2005, 217.) Ohjelmassa esitettiin yhtenä osana metsätaloussuunnitelman laatimista ja aluesuunnittelua tehostettavaksi. Luottamus talouskasvuun ja sen ohella metsänparannustöiden, kuten lannoituksen ja kunnostusojitusten määrän lisäämiseen oli vahvaa. Ohjelma ei kuitenkaan toteutunut vaan jäi lähinnä suosituksiksi 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun laman vuoksi. (Ollonqvist 1996, 334 - 336.)

1990-luvulla metsien hoidossa korostui kokonaisuudessaan metsäluonnon hoito, johon sisällytettiin puuntuotannon ohella metsien monimuotoisuuden ylläpitäminen, metsätalouden ympäristönsuojelu ja metsämaiseman vaaliminen. Metsien käsittelymenetelmien kehitykseen vaikuttivat osaltaan myös kansainväliset sopimukset ja kuluttajien näkemykset erityisesti Yhdistyneiden kansakuntien ympäristö- ja kehityskonferenssissa Rio de Janeirossa vuonna 1992 sekä Euroopan vuoden 1993 metsäministerikonferenssissa solmitut metsien kestävän hoidon ja käytön periaatteet. (Kiviniemi 2015, 263.)

Metsänhoidossa ja hakkuissa noudatetaan metsälakia ja mahdollisia kaavamääräyksiä sekä luonnonsuojelulakia ja muita vastaavia säädöksiä (Rantala 2013, 15). Metsälain tarkoitus määrittyy metsien taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen kestävän hoidon ja käytön mukaiseksi metsien antaessa kestävän hyvän tuoton samalla kuin myös niiden biologisesta monimuotoisuudesta huolehditaan. Laki ei tosin velvoita hoitamaan metsiä, mutta rajoitteita ja velvoitteita syntyy, jos metsästä korjataan puustoa. Ensimmäinen pääsääntö velvoittaa kasvatushakkuun jälkeiselle alueelle jätettävän riittävästi kasvatuskelpoista puustoa tasaisesti jakautuneena. Toiseksi velvoitetaan uudistushakkuun jälkeiseen metsän uudistamiseen ja kolmannessa pääsäännössä puunkorjuu on tehtävä siten, että vältetään käsittelyalueelle kasvamaan jätettävän ja ulkopuolelle jäävän kasvavan puuston vaurioitumista. (Kiviniemi 2015, 266 - 294.)

Taloudellisella kestävyydellä tarkoitetaan metsätalouden käsitteen alla kansantalouden kestävyyttä, joka viittaa taloudellisesti hyödynnettävään puuntuotantoon ja siihen verrattavaa puuraaka-aineen tarvetta pitkällä aikavälillä. Ekologinen kestävyys viittaa metsien uusiutumiskyvyn ja elinvoimaisuuden turvaamiseen. Sosiaalisella kestävyydellä tarkoitetaan metsien monikäyttömahdollisuuksien turvaamista, paikallisen väestön toimeentulon turvaamista ja sitä, että tuleville sukupolville taataan mahdollisuus käyttää metsiä, soita ja vesistöjä monipuolisesti sekä paikallisella, kansallisella että kansainvälisellä tasolla. (Kiviniemi 2015, 266 - 269.)

Metsätalous eroaa muusta yritystoiminnasta tuotoksen suhteen. Metsätaloudessa vuotuinen kasvu on sidottu kasvatettavaan puustoon, ja sen hyödyntäminen vaatii koko metsäomaisuuden suunnitelmallista käyttöä, mm. oikea-aikaisia hoitotoimenpiteitä ja kasvatus- ja uudistushakkuita. Lisäksi erona muusta yritystoiminnasta menot ja tulot osuvat eri ajankohdille, tulot saadaan ennen suurimpia menoja. Metsän uudistaminen ja taimikonhoito eivät tuo välittömiä tuloja, mutta toimenpiteistä kertyy kuitenkin pääomaa, eli metsä pysyy tuotavana. (Hynönen & Makkonen 2001, 3.)

Metsänhoidon kaari muutaman sadan vuoden takaa nykyiseen metsälakiin saakka on monilta osin samansuuntainen. Metsäpolitiikan toimintalinjat kuten metsän uudistamisen turvaaminen, metsänomistajien tietotason lisääminen, metsänomistajille tarjottu ammattiapu, metsänomistajien rohkaiseminen valtion rahoitustuella sekä metsänomistajien kannustaminen verohelpotuksin on otettu huomioon sekä menneinä vuosisatoina että 2000-luvulla metsänhoidossa.

3.2 Metsän merkitys yhteiskunnalle ja yksilölle

Kun puhutaan Suomen metsistä, huomio kiinnittyy metsistä saatavaan taloudelliseen hyötyyn sekä muihin arvoihin. Metsillä on nähty olevan myös muita kuin taloudellisia ja hyötykäyttöön liittyviä arvoja. Metsien hävittämisen seuraukset ilmastolle olivat oppineiden huolestumisen kohteena jo 1800-luvulla. Metsä oli osa ihmisten elinympäristöä, jonka tuhoamista tuli välttää ihmisen oman edun tavoittelun vuoksi. Metsien yhteydessä voidaan puhua myös itseisarvosta. 1800-luvulla oppineet korostivat luonnon itseisarvoa Jumalan luomuksena, joten ihmisellä ei ollut oikeutta tuhota sitä. (Rytteri 2005, 220.) Vaikka toimeentulo riippui metsistä, niiden hävittäminen tuli estää. Kohtuullisuuden oppi levittäytyi kristinuskon ohessa metsien käyttöön, vaikka se ei kuitenkaan ollut riittävä suojelemaan

metsien liikkakäytöltä. (Roiko-Jokela 2005, 335.) Kysymys oli sekä toimeentulon turvaamisesta että ihmisten välisestä suhteesta ja käytöksestä (Roiko-Jokela 2005, 323).

Vähitellen kansallismielisyys nousi keskusteluun. Metsällä oli kansallisen identiteetin ja vaurauden rakentamisessa oma roolinsa. Näkökulma kansallisesta vauraudesta korosti metsien taloudellista merkitystä. Hyödynsaaja ei ollut tällöin yksityinen henkilö, vaan myös koko kansakunta ja tulevat sukupolvet. Nouseva kansallisuusajattelu liitti metsiin symboliarvoja, johon kansallinen identiteetti myös turvautui. Luonnonsuojelussa metsien ekologiset ja kulttuuriset arvot koetaan tärkeämmiksi kuin metsistä saatava taloudellinen hyöty. Kuitenkin tässäkin näkökulmassa edunsaajana ajatellaan olevan koko kansakunta. Metsien ja alkuperäisluonnon säilyttäminen on ihmisten velvollisuus ja riippumaton siitä saaduista hyödyistä. (Rytteri 2005, 210 - 221.)

Luonnon säilyttäminen pitkällä aikavälillä tähdensi varmistamaan, että myös tulevilla sukupolvilla olisi kosketus isiensä maihin (Rytteri 2005, 210). Metsätaloudella oli oma roolinsa kansallisen hyvinvoinnin ja kansallisvaltion edistämisessä ja rakentamisessa (Rytteri 2005, 222). Metsät koettiin Suomen taloudellisena turvana, johon oli pyrittävä organisomalla valtionmetsät metsänhoidon piiriin (Roiko-Jokela 2005, 326).

Tulevien sukupolvien roolia ja kosketusta isiensä maihin on käsitelty maatalouselinkeinon puitteissa. Tiina Silvastin (2001) väitöskirjaa varten haastatellut henkilöt olivat vahvasti sitä mieltä, että maa on tuotantoväline, sitä ei saa riistää ja sen kanssa tulee olla sopusoinnussa (Silvasti 2001, 245). Maatalouden ja metsätalouden jatkuvuuden ihanne on mielestäni yhtenäinen. Maan ja metsän säilyttäminen tuleville sukupolville sisältää niiden hoitamisen ja varjelemisen niin, ettei luontoa, maata ja metsää tuhota eikä vahingoiteta. Vanhaa talonpoikaista ajattelutapaa kuvaavat sanat itsenäisyys, omaan työpanokseen liittyvä omistusoikeus, kodin ja luonnon arvostaminen ja perinteisiin sisältyvän sukupolvien kokemusten kunnioittaminen (Rasila 1985, 57).

Metsä on ollut suomalaisen talonpojan turva. Metsä on ollut talonpojan omistuksessa. Siel-tä on saanut tarvittavia tuloja, joiden avulla tilojen omistaminen ja kehittäminen on ollut mahdollista. (Rannikko 1985, 134; Siikala 1985, 11.) 1800- ja 1900-luvuilla toimeentulon turvaaminen säilytti keskeisen aseman sekä yksilön että yhteiskunnan tasolla. Ajanjaksoa kuvasivat voimakkaat taloudelliset ja rakenteelliset tekijät. Teollisuuden teknologia kehittyi ja puunjalostusteollisuuden merkitys lisääntyi. Teollisuuden tarve raaka-aineelle kasvoi. Kansantalouden kehitys edellytti tulojen jatkuvaa kehitystä. Kehityksellä oli kuitenkin

1800-luvun loppupuolella ei-toivottuja seurauksia, metsien liikkakäyttöä ja hävittämistä. (Kupiainen 1985, 62; Roiko-Jokela 2005, 327 - 328, 337.) Keskusteluun yksityismetsien käytön tehostamisen tarpeesta liittyi myös muita yhteiskunnallisia muutoksia, kuten väestön kasvua. Vuosisadan vaihteessa syntyi ajatus maareformista, maan hankkimisesta tilattomalle väestölle. (Roiko-Jokela 2005, 328.)

Vuonna 1918 säädettiin vuokra-alueiden lunastuslaki ja vuonna 1922 asutuslaki. Kehitys pirstoi metsänomistusta, mutta metsänomistuksen hajauttaminen jossain määrin tasasi niitä saatuja tuloja eri väestöryhmille. (Roiko-Jokela 2005, 331.) Itsenäistymisen jälkeen metsätalous kehittyi voimakkaasti. Nuoren valtion halu turvata taloudellinen asemansa sekä ulkomaankauppa merkitsivät metsille uusia muotoja. Lisäksi muutkin yhteiskunnalliset näkökulmat olivat keskustelussa, ei ainoastaan puuntuotanto ja metsäteollisuuden kehitys. (Roiko-Jokela 2005, 330.)

Sotien jälkeen Suomessa alkoi jälleenrakentamisen aika. Metsäteollisuudella ja puulla oli oma osansa sotakorvausten maksamisessa. Lisäksi siirtoväelle ja rintamamiehille tuli löytää maata. Vuonna 1945 laadittiin maanhankintalaki, jonka avulla lunastettiin 2,8 miljoonaa hehtaaria maata asutuskäyttöä varten. Samalla pientilaisuus painottui yhä edelleen. Suurin osa pientilallisista sai lisätoimeentuloa metsätöistä, sillä maataloudesta saatava elanto ei pientiloilla ollut ympärivuotista. Metsänmyyntitulot olivat tärkeitä alueilla, joilla ei metsätyötä ollut tarjolla. Maanhankintalain mahdollistama metsien käyttö edesauttoi myös taloudellista kasvua. Laki hajautti metsänomistusta, ja samalla merkittävä osa väestöstä sitoutui yhteiskunnallisesti tärkeäksi metsätyövoimaksi. (Roiko-Jokela 2005, 333; Kinnunen 2005, 162 - 163.)

Tavoitteeksi nousi syrjäseutujen teollistamispolitiikka ja sen ohella entistä tasa-arvoisempi Suomi. Siirtyminen aikaisempaa voimakkaampaan kulutusyhteiskuntaan, massakulutukseen ja aineellisiin arvoihin saivat myös metsissä entistä voimakkaampaa merkitystä. Lähtökohtana oli metsien hyödyntäminen, ja siinä puuntuotannon sanelemat ehdot olivat tärkeitä. Luonnonsuojelu, esimerkiksi metsien suojelu, ei saanut olla taloudellisen toiminnan esteenä. (Roiko-Jokela 2005, 333.)

Vähitellen yhteiskunnan rakenteet muuttuivat. Maa- ja metsätalous oli rakennettu pienviljelijöiden ja työvoimavaltaisten menetelmien varaan. Nyt pientilat nähtiin ongelmana, ne olivat liian pieniä ja niitä oli myös liikaa. 1960- ja 1970-luvuilla panostettiin vielä metsän uudistamiseen ja kasvuun, mutta vähitellen asenteet ja suhtautuminen metsäluontoon al-

koivat muuttua. Esiin nousi metsien monikäyttö, esimerkiksi virkistyskäyttö ja eettiset ja esteettiset näkökulmat. Kestävän kehityksen ideologia valtasi alaa. (Roiko-Jokela 2005, 334 - 337.)

Kansainvälisyys nousi keskeiseksi teemaksi 1990- ja 2000-luvulla. Tavoitteena oli ratkaisu, joka yhdistäisi erilaiset metsiin kohdistuvat intressit, kuten työn ja toimeentulon, virkistyskäytön, luonnonsuojelun ja metsien monimuotoisuuden näkökannat. Luontoarvot oli otettu osaksi yhteiskunnan oikeusjärjestystä. (Roiko-Jokela 2005, 335.) Suhtautuminen metsään moninaistui. Yhä useammalle metsän tarjoamat aineettomat hyödyt valtasivat alaa. Muutos alkoi näkyä voimakkaammin myös yksilötasolla. Esimerkiksi monet metsänomistajat alkoivat harkita yhtenä vaihtoehtona metsänsuojelua luontoarvojen vuoksi.

Myös tutkijoita alkoivat enenevässä määrin kiinnostaa yksityismetsänomistajien tavoitteet. Metsän merkitystä ja metsänomistuksen tavoitteita on myös tutkittu laajemmin viimeksi 2010. Harri Hänninen, Heimo Karppinen ja Jussi Leppänen tutkivat yksityismetsänomistajarakennetta ja metsänomistuksen tavoitteita. Metsänomistajia luokiteltiin kolmen tavoitellottuvuuden suhteen viiteen ryhmään: monitavoitteisiin, virkistyskäyttäjiin, metsästä eläjiin, taloudellista turvaa korostaviin ja epätietoisiin metsänomistajiin. (Hänninen ym. 2011, 3 - 8.)

Oman metsän tarjoamat taloudelliset hyödyt, taloudellinen turvallisuus ja säännölliset tulot, työtilaisuudet ja ulkoilu ja aineettomat tavoitteet korostuivat monitavoitteisten metsänomistajien keskuudessa. Virkistyskäyttäjillä painottuivat metsän aineettomat arvot, esimerkiksi luonnon- ja maisemansuojelu sekä ulkoilumahdollisuudet. Metsästä elävät metsänomistajat olivat metsästä saatavien työtilaisuuksien kannalla. Metsän tuoma taloudellinen turvallisuus, metsän merkitys sijoituskohteena ja säännölliset puunmyyntitulot olivat tärkeitä taloudellista turvaa korostaville metsänomistajille. Epätietoisille metsänomistajille metsä ei tarjonnut erityisiä tavoitteita. (Hänninen ym. 2011, 15.)

Metsiin voi siis suhtautua monella tavalla. Biotalous on tulevaisuuden sana metsätaloudessa. Kansallisen metsästrategian 2025 mukaan biotalous on keskeinen hyvinvoinnin lähde Suomessa. Hyvinvoinnin turvaamiseen pyritään metsien monipuolisella käytöllä. Huomio kiinnitetään erityisesti nuorisoon. Metsän arvostus nuorten keskuudessa vaikuttaa siihen, miten he suhtautuvat metsään. Nuorten etäännyminen metsästä johtaa mahdollisesti omaehtoisesta metsäsuhteen katoamiseen. (Kansallinen metsästrategia 2025, 48.)

4 KUOLINPESÄ METSÄNOMISTAJANA

4.1 Kuolinpesän muodostuminen ja kuolinpesän osakkaat

Kuolinpesällä tarkoitetaan henkilöitä, joilla on oikeus osallistua kuolleen henkilön omaisuuden yhteishallintoon. Ratkaiseva tapahtuma perintöoikeuden kannalta on henkilön kuolema, jonka jälkeen perittävän tilalle tulee kuolinpesä. Kuolinpesä on vainajan velat ja omaisuus ennen perinnönjakoa. Varsinainen kuolinpesävaihe voidaan jakaa kahteen vaiheeseen: jakamattomaan kuolinpesään ja kuolinpesään, jossa on toimitettu osittainen perinnönjako osan omaisuudesta jäädessä jakamattoman kuolinpesän osakkaiden yhteishallintoon. (Työryhmämuistio MMM 1999, 9; Koponen 2015, 13.)

Kuolinpesän osakkaisiin kuuluvat perilliset, yleistestamentin saajat ja leski. Leski on osakas ositukseen saakka (Kiviniemi & Havia 2011, 207). Eloonjääneellä puolisoilla on kolme perustetta olla kuolinpesän osakas: 1. Kun eloonjäänyt puoliso periin lapsettomana puolisonsa (lapsettomat puoliset), 2. leski yleistestamentin saajana ja 3. avio-oikeuden nojalla, jos ainakin toisella puolisoilla oli avio-oikeus toisen puolison omaisuuteen. Jos rintaperillisiä ei ole, leski perii puolisonsa. Kuolinpesän omaisuus kuuluu kaikille kuolinpesän osakkaille, ja sitä hoitavat kaikki kuolinpesän osakkaat. (Koponen 2015, 13 - 16.) Kuolinpesän osakkaan kuollessa hänen perillisensä tulevat tällöin pesän osakkaiksi (Hänninen & Leppänen 2016, 8).

Perintökaaren 18. luku sisältää säädökset kuolinpesän hallinnosta. Kuolinpesän osakkaat hallinnoivat yhteisesti pesän omaisuutta, ellei leskellä ole hallintaoikeutta tai hän ei käytä oikeuttaan. (Kiviniemi & Havia 2011, 207.) Yhteishallintoperiaatteen mukaisesti kaikki osakkaat ovat yhtäläisessä asemassa toisiinsa nähden, esimerkiksi puukaupan tekoon kaikkien suostumus ja valtuutus on todettava (Kiviniemi & Havia 2011, 215).

Kuolinpesän yhteisomistus voi päättyä jakoon, osuuksien kauppaan tai muihin siirtoihin (Kiviniemi & Havia 2011, 228 - 229). Tavallisesti jako suoritetaan osakkaiden välisenä sopimusjakona, joka edellyttää kaikkien osakkaiden yksimielisyyttä (Helokoski & Lindholm 2007, 76). Jos kuolinpesän osakkailta on halua pitää omistussuutensa yhteisomituksessa, heillä on mahdollisuus yhteisen verotusyhtymän perustamiseen (Hänninen & Leppänen 2016, 9).

4.2 Kuolinpesä metsänomistajana

Jos elinaikana ei ole tehty sukupolvenvaihdosta, metsä siirtyy perintönä perintökaaren säännösten mukaisesti. Noin neljännes maamme metsätiloista on kuolinpesien ja yhtymien hallinnassa. Vuonna 2012 kuolinpesien metsätiloja oli 41 000 kappaletta. (Kaila & Ihalainen 2014, 35.) Vuosittain noin 10 000 metsätilaa vaihtaa Suomessa omistajaa metsän tullessa omistukseen yleensä perintönä. Lähes 90 prosenttia metsätiloista peritään tai ostetaan sukulaisten välisillä kaupoilla. (Rantala 2013, 11 - 12.) Uusien metsänomistajien keski-ikä on noin 54 vuotta (Rämö & Toivonen 2009, 1).

Metsiin liittyy useasti tunne- ja perinnearvoja, joihin perustuen metsätila on haluttu pitää suvun omistuksessa ja samalla vältetty vapailla markkinoilla myymistä. Jos metsä on peritty, heti omistuksen alkuvaiheessa yleensä päätetään, miten metsänomistusta halutaan jatkaa. Jatketaanko omistusta yhdessä perikuntana vai tehdäänkö omistusjärjestelyjä? (Rantala 2013, 10 - 12.)

Perikuntien metsät olivat keskimäärin pienempiä kuin perhemetsälöiden ja yhtymien metsät (Hänninen ym. 2002, 29), ja niiden metsäasioiden hoitajista vain runsas kolmasosa asui vakinaisesti tilalla. Lisäksi miltei kolmasosa hoidosta vastaavista lukeutui tavoitteiden suhteen virkistyskäyttäjiiin. (Hänninen ym. 2002, 19 - 28.) Perikuntamuotoinen metsänomistus oli keskimääräistä yleisempää naisten, 40 - 59 vuotta täyttäneiden sekä taajamissa että kaupungeissa asuvien metsänomistajien joukossa (Hänninen ym. 2002, 30).

Perikuntien on todettu olevan muita omistajaryhmiä passiivisempia metsätalouden toimijoita. Vuonna 2000 perikuntien hoidosta vastaavat henkilöt olivat muita passiivisempia neuvontapalveluiden käyttäjiä, minkä lisäksi perikuntien metsätiloilla voimassa olevia metsäsuunnitelmia oli keskimäärin vähemmän kuin esimerkiksi perhe- ja yhtymäomistuksessa olevilla metsätiloilla. Sen lisäksi perikuntien tiloilla oli enemmän epä tietoisuutta liittyen suunnitelman hankinta-aikomuksiin. Maaseudulla asuvat metsänomistajat olivat neuvontapalveluiden piirissä useammin kuin taajamissa ja kaupungissa asuvat metsänomistajat. Virkistyskäyttäjät ja taloudellista turvaa korostavat metsänomistajat olivat neuvontapalveluiden suhteen passiivisempia kuin monitavoitteiset ja metsätalouden tuloilla elävät metsänomistajat. (Hänninen ym. 2002, 52 - 56.)

Vuonna 2005 metsätalouden neuvontaan liittyvässä tutkimuksessa perikuntamuotoinen metsänomistus oli keskimääräistä kiinnostuneempi metsäverotukseen kohdistuvasta neu-

vonnasta. Sukupolvenvaihdokseen liittyvää neuvontaa useammin toivoivat yhdessä puolison tai lasten kanssa metsää hallitsevat metsänomistajat sekä ammattiasemaltaan eläkeläiset. (Lindroos 2005, 17 - 18.) Perikunnista vajaa kolmannes ilmoitti haluavansa sukupolvenvaihdokseen liittyvää neuvontaa (Lindroos 2005, 49). Henkilökohtainen neuvonta oli keskimääräistä kiinnostavampaa, kun tila oli siirtynyt omistukseen perintönä. Kiinnostus metsälehtien artikkelien välityksellä kohdistuvaan neuvontaan oli perikunnilla harvinaisempaa. Viidennes halusi neuvontaa artikkelien välityksellä. (Lindroos 2005, 21.) Perikunnat olivat myös vähemmän halukkaita saamaan neuvontaa koulutustilaisuuksissa (Lindroos 2005, 22).

Pääsääntöisesti kuolinpesä on tarkoitettu väliaikaiseksi omistusmuodoksi (Työryhmämuitio 1999, 9), mutta käytännössä jakamattomat kuolinpesät ovat varsin yleisiä ja monet myös hyvin pitkäikäisiä. Kuolinpesien jakamattomuuteen on monia syitä, joista yksi merkittävä syy on verotus. Verotuksellisesti kuolinpesä on tuloverotuksessa erillinen verovelvollinen, jolloin pesän tulot eivät ole pesän osakkailla verollisina. (Koponen 2015, 154.) Kuolinpesä on taloudellisesti järkevä omistusmuoto esimerkiksi silloin, kun erillisverotuksesta on hyötyä. Osakkaina on tällöin lapsia tai opiskelijoita, sillä osakkuus kuolinpesässä ei vaikuta sosiaalietuuksiin tai opintotukeen, kuten myös silloin, kun kuolinpesällä on ansiotuloja. (Jauhiainen 2016, 15.)

Metsätalouden tulot maksetaan kuolinpesälle, joka maksaa mahdolliset verot. Pesälle syntyntä alijäämätappiota ei voida siirtää osakkaiden henkilökohtaiseen verotukseen vähennettäväksi. Toisaalta pesälle syntyvä voitto voidaan jakaa verottomasti osakkaille omistussuhteiden suhteessa, sillä kuolinpesä on jo maksanut mahdolliset verot. (Jauhiainen 2016, 15.) Pesälle syntyvät vahvistetut tappiot jäävät vähennettäväksi seuraavan 10 vuoden voitollisista tuloksista (Hänninen & Leppänen 2016, 11).

Aikaisemmin metsäomaisuutta verotettiin pinta-alaperusteisessa verojärjestelmässä, jossa verotuksen perustana oli puuston keskimääräisen kasvun, kasvun raha-arvon ja keskimääräisten puun tuottamisen kustannusten perusteella laskettu metsätalouden puhdas tuotto. Tuottoa verotettiin ansiotulona muiden ansiotulojen yhteydessä, mikä merkitsi sitä, että verotus oli progressiivista. (Pesonen & Räsänen 1993, 5.) Vuoden 2006 alkuun mennessä kaikki metsät olivat siirtyneet puun myyntiin perustuvaan verojärjestelmään, jolloin 2005 oli vielä kannattavaa pitää kuolinpesä jakamattomana nimenomaan sillä perusteella, että laskennallinen metsätulo ei ole omistajiensa henkilökohtaisten tulojen lisäyksenä (Kopo-

nen 2015, 158). Vuoden 2006 alusta poistettiin varallisuusverotus, minkä tähden kuolinpesää ei enää tarvitse pitää jakamattomana varallisuusveron perusteella (Koponen 2015, 155). Vuoden 1993 alussa voimaan tulleessa pääomaverotusuudistuksessa kaikki tulot jaetaan pääoma- ja ansiotuloihin (Pesonen & Räsänen 1993, 7).

Omaisuuksien säilyttäminen kuolinpesänä voi olla taloudellisesti kannattavaa. Metsäomaisuuden jakaminen taloudellisesti järkeviin kokonaisuuksiin ei välttämättä ole hyödyllistä pienten metsäpinta-alojen osalta. Jaettuja tiloja myöhemmin myytäessä voi esiintyä ongelmia (Koponen 2015, 159). Metsätilan pysymiseen kuolinpesänä vaikuttavat monet muutkin tekijät. Tilanne voi olla kaiken kaikkiaan haasteellinen. Metsätilalle ei ole jatkajaa, ei haluta luopua perintötilasta eikä haluta myydä tilaa ulkopuoliselle. Yksimielisyyteen pääseminen tulevaisuuden ja omistusjärjestelyjen suhteen voi olla hankalaa. Henkilökohtaiset syyt ja taloudelliset kannustimet hankaloittavat ratkaisuja ja päätöksentekoa. Ollaan tyytyväisiä nykytilanteeseen eikä ole halua tehdä tilanteeseen muutosta. Viime vuosina kuolinpesien omistuksessa olevien metsätilojen määrä on vähentynyt. Metsää omistavia kuolinpesiä on purettu pääsääntöisesti verotusyhtymiksi. (Leppänen & Torvelainen 2015, 3.)

5 TUTKIMUSMENETELMÄ

5.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimus on menetelmälliseltä otteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Pohdittaessa laadullisen tutkimuksen käsitettä esille nousee kysymys laadullisen tutkimuksen suhteesta teoriaan ja teoreettiseen. Tieteessä teorialla voidaan tarkoittaa esimerkiksi yleisiä käsityksiä tai tieteenalan sisällä kehittynyttä systemaattista tietojärjestelmää. Teoreettisella voidaan viitata esimerkiksi vastinpareihin teoreettinen – käytännöllinen tai teoreettinen – empiirinen. Tutkimuksessa tarvitaan teoriaa metodien, tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden hahmottamiseen. (Niiniluoto 1980, Tuomen & Sarajärven 2009, 17 - 18 mukaan.)

Laadulliselle tutkimukselle on ominaista havaintojen teoriapitoisuus, jolla tarkoitetaan sitä, että yksilön käsitys ilmiöstä ja tutkittavalle ilmiölle annetut merkitykset sekä tutkimuksessa käytetyt välineet vaikuttavat tutkimuksen tuloksiin. Kaikki tieto on toisaalta subjektiivista, sillä tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20.) Laadullisen tutkimuksen lähtökohta on tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksen keskeinen tutkimusväline. Luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia, ja pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. (Eskola & Suoranta 1998, 211.)

Laadullista tutkimusta voidaan kutsua ymmärtäväksi tutkimukseksi, sillä perinteinen erotelu perustuu tietämisen tapaan, ilmiö on ymmärrettävä tai selitettävä. Ymmärtämiseen liittyy kaksi asiaa, jotka erottavat sen selittämisestä. Ymmärtäminen ihmistä tutkivien tieteiden metodina on osana eläytymistä tutkimuskohteena olevaan henkiseen ilmapiiriin, ajatuksiin, tunteisiin ja motiiveihin. Sen lisäksi ymmärtämiseen liittyy intentionaalisuus, joka rakentuu ymmärtämiemme merkitysten varaan. (Von Wright 1970, Tuomen & Sarajärven 2009, 28 - 30 mukaan.) Tilastolliset yleistyksen eivät ole osa laadullista tutkimusta, vaan kysymys on jonkin ilmiön tai tapahtuman kuvaamisesta tai tietyn toiminnan ymmärtämisestä (Tuomi & Sarajärvi 2003, 87).

Kiinnostus liittyy kielen käyttöön ja muotoon; mitä kielellä kerrotaan, miten sitä käytetään erilaisissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa. Toiminta ja kieli ovat erottamattomassa yhteydessä toisiinsa, sillä kielen avulla ihminen tulkitsee toimintaansa ja antaa sille merkityksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 143 - 144.) Olennaista merkitysten luonnissa on, että se

tapahtuu vuorovaikutuksessa (Valsiner 1987, Hirsjärven & Hurmeen 2001, 16 mukaan). Ihmisyhteisöt rakentuvat merkitysten varaan (Hirsjärvi & Hurme 2001, 18).

Kaikessa ihmistieteellisessä tutkimuksessa on paljon yhteisiä piirteitä. Halutaan päästä loogiseen todisteluun sekä objektiivisuuteen siinä mielessä, että tutkijat nojaavat todistelunsa havaintoaineistoihin eivätkä subjektiivisiin mieltymyksiinsä tai omiin arvolähtökohhtiinsa. (Alasuutari 2011, 32.) Ihmistutkimuksen lähtökohtana on ihmisen tietoisuus, joka tekee mahdolliseksi luoda symboleja, muuttaa niiden merkityksiä sekä viedä tietoa seuraaville sukupolville (Valsiner 1987, Hirsjärven & Hurmeen 2001, 16 mukaan).

Merkitystulkintojen tekeminen on laadullisen tutkimuksen ydin (Alasuutari 2011, 53). Laadullinen tutkimus tuo esille tutkittavien havainnot tilanteesta sekä antaa mahdollisuuden heidän menneisyyteensä ja kehitykseensä liittyvien tekijöiden huomioimiselle. Myös tutkittavien henkilöiden näkemykset vallitsevasta tilanteesta on mahdollista saada selville laadullisen tutkimuksen puitteissa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 27.)

5.2 Teemahaastattelu

Tutkimuksen aineistonkeruun tulisi olla sellaista, että se mahdollistaisi sekä yleisen tilanteen että yksittäistapausten tarkastelun (Eskola & Vastamäki 2015, 24). Haastattelu tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä on joustava sekä moniin lähtökohtiin ja tarkoitukseen sopiva menetelmä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 14). Haastattelu tiedonkeruumenetelmänä korostaa sitä, että ihminen on tutkimustilanteessa subjekti, jolla on mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35).

Ihminen on tutkimuksessa merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. Sen lisäksi haastattelussa haastateltavan puhe halutaan sijoittaa laajempaan kontekstiin. Haastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi myös silloin, kun tiedetään, että tutkimuksen aihe tuottaa monitahoisia ja moniin eriin suuntiin viittaavia vastauksia. Haastattelulla on mahdollista saada tietoa vähän kartoitetusta aiheesta sekä syventää ja selventää saatavia tietoja. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 35.)

Haastattelussa ollaan kiinnostuneita ihmismielestä, tajuntaa ja tietoisuutta koskevasta käyttäytymisestä. Käsitteet, merkitykset ja kieli ovat haastattelussa perustavia toimintoja. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 41.) Haastattelu on sosiaalinen vuorovaikutustilanne, jossa sekä haastattelijat että haastateltavat saavat vastapuolen elämysmaailmasta ja ajatuksista jonkinlaisen kuvan. Henkilöt tuovat haastatteluun aiemmat kokemuksensa, joihin suhteutettuna

haastattelua tulkitaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 41.) Haastattelu perustuu siihen, että tavalliset ihmiset ovat sekä tiedon kohteita että lähteitä (Ruusuvaori & Tiittula 2005, 57). Tutkija on kiinnostunut ihmisten uskomuksista, asenteista ja mielipiteistä (Ruusuvaori & Tiittula 2005, 58).

Haastattelussa haastateltava joutuu usein pohtimaan haastateltavan aikomusperiä ja vastaamaan tulkintansa mukaisesti, kun kysymys on yllättävä (Alasuutari 2011, 149). Haastateltava määrittelee tilanteen usean tulkintamallin puitteissa turvautuen moninaisiin erilaisiin ja sisäkkäisiin tulkintakehyksiin. Haastateltava voi täten kaunistella asioita kysymyksissä, jotka ovat moraalisesti arkaluontoisia riippumatta haastattelijasta ja siitä, miten hän on tilanteen luonteen tulkinnut. (Alasuutari 2011, 150.)

Tutkimukseni aineistonkeruumenetelmänä on teemahaastattelu, jolle tyypillistä on teema-alueiden rajaus (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 197). Teemahaastattelussa haastattelu on sidoksissa käsiteltäviin teemoihin, joiden varassa haastattelu etenee. Teemahaastattelussa haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän niille antamat merkitykset ovat keskeisiä, samoin kuin niiden synty vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Vapaamuotoinen teemahaastattelu on tilanteena hyvin lähellä luonnollista keskustelutilannetta (Alasuutari 2011, 144 - 145). Teemahaastattelussa molemmat osapuolet ovat tutkimusmateriaalin aktiivisia tuottajia. Puhe ja omaksutut roolit tuottavat konkreettisia esimerkkejä siitä, miten eri tilanteissa toimitaan tai voidaan toimia. Tulkintamallit, kuten haastateltavan käsitys tutkimuskysymysten tarkoituksesta, orientoivat haastateltavaa. Haastateltavat voivat päättää, mitä he haluavat kertoa tai jättää kertomatta. (Alasuutari 2011, 148 - 149.)

Teemahaastattelua kutsutaan myös nimellä puolistrukturoitu haastattelu (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47). Menetelmästä puuttuu strukturoidulle haastattelulle tyypillinen kysymysten tarkka muoto ja järjestys (Eskola & Vastamäki 2015, 29). Teemahaastattelu eroaa muista tutkimushaastatteluiden lajeista myös siinä, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen (Merton, Fiske & Kendall 1956, 3 - 4; Hirsjärvi & Hurme 2001, 47).

Ennen haastattelua haastattelija on selvittänyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia ja kokonaisuutta ja sen mukaan päätyneet tiettyihin oletuksiin tilanteessa syntyvien määräävien piirteiden seurauksista siinä mukana olleille. Tähän perustuen haastattelija kehittää haastattelurungon, joka suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin

tilanteista, jotka tutkija on ennalta määrännyt. (Merton ym.1956, 3 - 4; Hirsjärvi & Hurme 2001, 47.) Teemahaastattelu sopii aineistonkeruun menetelmäksi erityisesti silloin, kun halutaan päästä lähemmäksi ihmisten tapahtumille ja ilmiöille antamia merkityksiä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 28).

Teemahaastattelu tapahtuu haastattelijan aloitteesta. Teemahaastattelussa haastattelijalla on mielessään joukko teemoja, joista hän haluaa jokaisen haastateltavan kanssa keskustella. (Eskola & Vastamäki 2015, 33 - 35.) Teemarungon tarkoituksena on varmistaa, että kaikista teemoista tulee keskusteltua jokaisen haastateltavan kanssa (Eskola & Vastamäki 2015, 37). Avainasemassa on kuitenkin haastateltava, joka voi vain päättää, mihin teemoihin ja niihin liittyviin kysymyksiin hän on valmis vastaamaan (Eskola & Vastamäki 2015, 38).

Ihmisillä on taipumus ennen kysymyksiin vastaamista ja haastatteluiden aikana päästä käsitykseen tilanteen kulloisestakin luonteesta. Erilaisilla vuorovaikutustilanteilla saadaan erilaista aineistoa. Teemahaastattelussa haastateltavat keskittyvät kysymyksissä esitettyihin asioihin usein siten, mitä he asioista ajattelevat ja miten he eroavat muista ryhmän jäsenistä. (Alasuutari 2011, 151.)

5.3 Aineiston kuvaus ja tutkimuskysymykset

Tutkimusaineisto koostui kahdeksasta metsää omistavan kuolinpesän osakkaan haastattelusta. Kuolinpesän osakkaiden yhteystiedot sain Suomen metsäkeskuksen Kaakkoisen palvelualueen Tietoinen metsänomistus -jakelulistalta. Listalta valitsin joka viidennen kuolinpesän nimen. Osoitteet sijaitsivat Kaakkois-Suomessa. Elokuussa 2016 lähetin 54 kuolinpesälle haastattelupyynnön kirjeenä, jossa kerroin pro gradu -työn päälinjat ja pyysin ilmoittamaan puhelimitse tai sähköpostitse suostumuksen haastattelututkimukseen osallistumisesta. Tavoitteena oli saada kahdeksan haastateltavaa.

Haastatteluiden saaminen osoittautui vaikeaksi. Kolmen viikon vastausaikana sain neljä yhteydenottoa, joista kaksi johti haastatteluun. Toteutin molemmat haastattelut syyskuussa. Ensimmäisen haastattelun toteutin haastateltavan kotona. Toinen haastateltava halusi haastattelun toteutuvan puhelimesta. Tämä haastattelu tehtiin yliopiston tiloissa. Uutta kirjettä en lähettänyt vastaamattomille, vaan päädyin soittamaan jakelulistalla oleviin puhelinnumeroihin. Puhelinnumeroita oli kaikkiaan 30. Haastattelukirjeen saajille en soittanut. Soittokierroksen jälkeen kuusi suostui osallistumaan haastatteluun, ja samalla sovimme haas-

tatteluajankohdasta. Loput kuusi haastattelua tein yliopiston tiloissa puhelimitse yliopiston laitteella.

Ennen haastatteluja kysyin mahdollisuutta haastatteluiden nauhoittamiseen ja litteroimiseen. Kaikki haastateltavat suostuivat nauhoittamiseen. Haastattelut kestivät puolesta tunnista neljäänkymmeneenviiteen minuuttiin. Tavoitteena oli vapaamuotoinen teemahaastattelu, jossa haastateltavat kertoisivat näkemyksiään, kokemuksiaan ja mielipiteitään puheena olevista teemoista. Haastattelussa käytetyt teemat olivat metsäomaisuuden hoito, metsäomaisuuden tavoitteet ja merkitykset, neuvonta, metsänomistajana toimiminen ja tulevaisuus. Teemahaastattelun haastattelurunko on liitteenä (Liite). Näistä teemoista vapaamuotoisesti keskustelemalla pyrittiin löytämään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1 Miten metsää omistavat kuolinpesät suhtautuvat metsäänsä?
- 2 Millaisena metsää omistavat kuolinpesät näkevät metsätilansa tulevaisuuden?

Haastateltavat olivat taustoiltaan hyvin erilaisia. Haastateltavista viisi oli naisia ja kolme miehiä. Vanhin haastateltava oli syntynyt vuonna 1936 ja nuorin vuonna 1960. Metsätilakoko vaihteli kymmenestä hehtaarista kahdeksaankymmeneen hehtaariin ja joillakin tiloilla oli myös peltoa. Kestoltaan vanhin kuolinpesä oli 35 vuotta vanha ja nuorin vasta kolme vuotta. Useimpien tilojen tausta oli maanviljelyksessä. Useimmat haastateltavat olivat vielä työelämässä mukana ja muutama oli jo eläkkeellä. Monet haastateltavat kertoivat asuvansa lähellä metsätilaansa.

Haastattelun alussa kysyin haastateltavilta heidän kuolinpesänsä metsäomaisuuden tarinaa. Tarkoituksena oli selventää sitä historiallista prosessia, joka on johtanut metsätilan osalta nykyhetkeen. Jotkut haastateltavat olivat halukkaita ja toiset vähemmän halukkaita kertomaan metsätilansa taustasta ja historiasta. Sen jälkeen siirryimme varsinaisiin teemoihin. Haastateltavat kertoivat metsätilastaan, sen hoidosta, nykypäivästä, kokemuksista, haasteista ja tulevaisuudesta. Seuraavaksi pyysin metsänomistajia kertomaan metsänsä merkityksestä ja tunteistaan suhteessa metsäänsä. Kysyin metsänomistajilta myös metsäänsä liittyviä tavoitteita sekä asetettujen tavoitteiden onnistuneisuutta. Keskustelimme myös luonnonsuojelusta, luontoarvoista ja niihin liittyvistä asioista.

Olin varautunut haastatteluun apukysymyksillä, joita esitin, mikäli tuntui, että haastateltavan suunnalta ei tullut jatkoa kerrontaan. Kysyin metsänomistajilta esimerkiksi neuvontaan liittyvää tietoa metsänhoidosta ja omistajuudenvaihdoksesta, kokemuksista, mielipiteistä ja

toimenpiteistä. Lopulta kysyin haastateltavilta heidän näkemystään metsäomaisuuden hyvistä ja huonoista puolista kuolinpesänä sekä heidän mielipidettään hallitusohjelman mukaisesta tavoitteesta lyhentää perikuntamuotoisten metsätilojen elinkaarta. Lopuksi keskustelimme niistä näkemyksistä ja toiveista, joita osakkailla oli esitettävänäan liittyen metsätilansa ja metsänomistuksensa tulevaisuuteen. Lisäksi kysyin heidän mahdollisia metsäpäättäjille esitettyjä toiveita metsien omistuksesta ja metsien hoidosta.

5.4 Aineiston analyysi

Jokaisessa haastattelussa käytin ennalta mietittyä teemarunkoa (Liite). Teemahaastatteluai-
neiston analyysissä teemoittelu soveltuu hyvin aineiston analysointiin. Jo haastattelutilan-
teet toimivat osana aineiston alustavaa analyysiä, sillä tein jo haastattelutilanteissa esille
nousevista asioista johtopäätöksiä ja muodostin haastateltavien kertomasta tilannekokonai-
suuksia. Nämä puolestaan auttoivat viemään haastattelua eteenpäin. Kvalitatiivisessa tut-
kimuksessa aineiston keruu ja analyysi voivat kietoutua yhteen.

Varsinaisen analysoinnin aloitin kuitenkin haastatteluiden sanatarkan litteroinnin jälkeen.
Analyysin alussa etsin ja poimin tutkimuskysymysten kannalta merkityksellisiä ja olennai-
sia sanoja, lauseita ja kohtia. Tätä vaihetta kutsutaan yleisesti aineiston koodaukseksi.
Tuomen ja Sarajärven (2003, 96) mukaan kiinnostus näkyy tutkimuksen tarkoituksesta,
tutkimusongelmasta tai tutkimustehtävästä. Tutkimustehtävänä oli selvittää metsää omista-
vien kuolinpesien osakkaiden näkemyksiä, kokemuksia ja merkityksiä suhtautumisessa
metsäänsä ja metsätilansa tulevaisuuteen.

Luin ja koodasin aineistoa useaan kertaan. Koodaaminen on aineiston pilkkomista, keino-
tekoista asioiden irrottamista toisistaan (Silvasti 2014, 41). Monet koodit esiintyivät aineis-
tossa useissa eri yhteyksissä ja eri muodoissa. Vaikka jokainen haastattelija toi esille nä-
kemyksensä omana itsenään ja eri muodoissa, puheesta oli löydettävissä toistuvia asioita,
sanoja ja merkityksiä. Huomion kiinnitin tutkimuskysymysten kannalta olennaisiin asioi-
hin. Tutkimuskysymysten ohjaamina sama aineisto on myös mahdollista tutkia ja tulkita
eri näkökulmista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 40).

Koodaamista seuraa yleensä teemoittelu. Teemoittelun tarkoituksena on palvella analyysiä
ja sen keskittämistä tutkimusongelman kannalta olennaisiin asioihin ja osiin. Teemoittelus-
sa jokaisen informantin tuottamia yksilöllisiä merkityksiä on mahdollista nähdä yhden
yleisemmän teeman variaatioina. (Silvasti 2014, 45.) Jos koodi on esimerkiksi yksittäinen

sana, niin teema on sisällöltään laajempi käsite, esimerkiksi puhekehys tai aineistosta löytyvä yhtenäinen aihepiiri (Silvasti 2014, 45).

Etsin aineiston koodeista laajempia asiakokonaisuuksia, jotka palvelisivat tutkimuskysymyksiin vastaamista. Aineistosta nousevat teemat eivät ole samat kuin teemahaastattelu-rungossa olevat teemat. Tarkastelin aineistonkeruun kysymyksenasettelun suhdetta haastattelussa saatuun informaatioon ja haastateltavien subjektiivisiin jäsennyksiin. Samaa aihepiiriä sivuttiin usean teeman haastattelukysymysten yhteydessä.

Kun teemat alkoivat hahmottua, lähdin etsimään asioiden välisiä yhteyksiä ja tekemään niistä synteesiä. Haluan tutkimuksessa tuoda esiin haastateltavien oman äänen. Sen takia esitän tulososiossa melko paljon haastattelusitaatteja.

6 METSÄ KUOLINPESÄN OMISTUKSESSA

6.1 Haastateltavien nimeäminen

Tässä luvussa esittelen tutkimustulokset. Aineistossa korostui selvästi kolme päälinjaa eli teemaa: toimiminen metsänomistajana kuolinpesän aikana, henkilökohtainen suhde metsään ja maahan haastateltavan oman elämänkaaren aikana sekä epätietoisuus ja epävarmuus metsätilan tulevaisuutta koskevista toimenpiteistä.

Kaikissa haastatteluissa yhteisenä asiana näyttäytyi metsätilan jatkuvuus menneisyydestä nykypäivään ja tulevaan. Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus liittyivät yhteen ja kietoutuivat samalla suvun ja perheen historiaan. Menneisyys näkyi suhteessa luontoon lapsuuden ja nuoruuden kokemuksina ja konkreettisina metsänhoitotöinä. Nykypäivä ilmeni vastuuntuntona ja huolehtimisena metsätilan metsänhoitotöistä. Tulevaisuudessa painottui kulttuurinen ja sukupolvinen käsitys metsästä, luonnosta ja sukutilan jatkuvuudesta. Oli omistajakunta omasta suvusta tai suvun ulkopuolelta, metsä halutaan pitää hyvässä kunnossa.

Taustoiltaan kuolinpesät erosivat toisistaan. Neljä kuolinpesää oli lasten hallussa: kolme veljestä, kaksi siskoa, kaksi siskoa, kolme siskoa. Neljässä muussa kuolinpesässä osakkaina olivat äiti ja tytär, isä ja tytär, äiti ja poika ja äiti, tytär ja poika. Haastateltavien anonymiteetin suojaamiseksi olen antanut haastateltaville pseudonyymit: Sirkka, Kauko, Pirkko, Kirsi, Leena, Kyösti, Lauri ja Sari. Pseudonyymien tarkoituksena on helpottaa analyysin luettavuutta ja antaa lukijalle mahdollisuus seurata kunkin yksittäisen haastateltavan vastauksia. Pseudonyymien käyttäminen sujuvoittaa tekstin laatimista ja koossa pysymistä.

Seuraavaksi esittelen lyhyesti haastateltavat. Sirkka on 70-vuotias leski, jolla on tytär ja lapsenlapsia. Kauko on 80-vuotias, ja hän on jäänyt leskeksi kolme vuotta sitten. Hänellä on yksi kaupungissa asuva tytär. Pirkko puolestaan on 56-vuotias yrittäjä, jonka vastuulle vanhan sukutilan hoito on siskonsa kanssa jäänyt. Kirsi on 57-vuotias leski, kohta eläkeiässä, ja hänellä on kaksi lasta. 66-vuotias Leena jakaa tilan kahden siskon kanssa. Kyösti on 65-vuotias. Hänen iäkäs äitinsä on jättänyt tilan hoidon Kyöstille, jolla on tyttäriä. Laurilla (54-vuotias) on lapsia ja hän hoitaa kahden veljensä kanssa vanhaa sukutilaa. Sari on 53-vuotias nainen, joka omistaa vanhan kotitalan yhdessä siskonsa kanssa.

6.2 Metsänomistajana toimiminen

Tutkielman alussa asetettiin kaksi tutkimuskysymystä. Tässä ja seuraavassa alaluvussa vastataan niistä ensimmäiseen: Miten metsää omistavat kuolinpesät suhtautuvat metsään-sä? Sillä miten ja milloin metsätila on tullut kuolinpesän haltuun, on merkityksensä sille, miten metsään suhtaudutaan. Kuolemantapaus perheessä saattaa tapahtua hyvinkin yllättäen, toisinaan tulevaan poismenoon osataan varautua. Mahdollisesti metsätilan tilannetta on mietitty aikaisemmin. Sirkka kertoi, että he olivat miehensä kanssa miettineet tilansa lahjoittamista lastenlapsille ennen kuolinpesän syntymistä. Myös Kauko oli jäänyt leskeksi aivan yllättäen.

”Hää kuol niin äkisti, niin tuli sellane äkkikuolema. Kaikki jäi sit siihen. Vähän oli puhetta sillee, että oltais jo lapsenlapsille laitettu kaikki koko helahoito.” (Sirkka)

”Se on ollu vähän pakonomaista päätyminen tähän, mihin joutuu tälläsen tilanteen takia. Varsinainen omistaja vaikka yhteisaluetta onkin, niin kun varsinainen omistaja pikaisesti kuolee, niin se on jotenkin outo tilanne sen jälkeen.” (Kauko)

Kuolemantapauksen jälkeen elämä jatkui ja asioita piti hoitaa. Surusta huolimatta ja surunkin keskellä uuteen tilanteeseen täytyi sopeutua. Näyttää siltä, että metsänhoito oli perheissä ollut pääasiassa yhden henkilön vastuulla, eikä asiasta ollut keskusteltu perheenjäsenten kesken. Myöskään metsän tulevaisuudesta ja sukupolvenvaihdoksesta ei juuri ollut keskusteltu. Näin ollen perheenjäsenet olivat melko lailla varautumattomia tilanteessa, jossa metsänomistus siirtyi heidän vastuulleen. Tutkittaessa maanviljelijöiden elämäntapaa (Silvasti 2001) on todettu, että maatilojen sukupolvenvaihdoksiin liittyy paljon puhumattomuutta, ja vastaava puhumattomuus toistuu mahdollisesti myös metsätilojen kohdalla (Silvasti 2001, 108 - 109).

”Sillon kun isä kuoli, niin aika nopeasti sitä piti soittaa metsänhoitoyhdistykselle ja sit lähetti käymää läpi ne metsät, mitä sitä nyt näille kannattaa tehdä ja koska. Kyl se oli otettava asioista selvää ja pistettävä pyörät pyörimään ja rupemaan ottaa asioista selvää.” (Pirkko)

”Totta kai oon ruvennu aattelemaan paljon enemmän metsää, et mitä siel on. Mä en ollu jokapaikass vielä käynytäkään, on vähän huonon tien takana noi palstat. Nyt oon käyny kaikki palstat läpi ja tiiän täsmälleenkin, mitä missäkin kasvaa. Senkin takii on kiinnostust tullu, kun tää on tullu mulle pääasiallisesti tää tilanhoito.” (Kirsi)

”No sillon ennen isän kuolemaa niihin ei tarvinnu puuttua olleenkaan, mutta nyt on ollu pakko vähän kattoo.” (Leena)

Esimerkeistä käy selville, että haastateltavat ovat tilanteeseen omalla tavallaan sopeutuneet, alkaneet ottaa vastuuta metsästä ja sen tilasta. Asioihin oli vain alettava tutustua. Monelle se merkitsi sitä, että piti konkreettisesti mennä metsään ja selvittää, mitä siellä kasvaa ja miten rajat kulkevat. Pirkko, Kirsi ja Leena osoittivat toimeliaisuutta ja vastuuntuntoa toimimalla juuri edellä mainitulla tavalla. Tottuminen uuteen tilanteeseen vei aikansa, mutta vähitellen asiat alkoivat sujua. Muutoksen hyväksymistä ja muutokseen sopeutumista ovat auttaneet erilaiset tukiverkostot. Myös henkilökohtaiset suhteet ovat olleet tärkeitä tekijöitä ja tukijoita, mutta erityisesti neuvontajärjestöjen rooli on korostunut. Metsänhoitoyhdistys mainittiin kaikissa haastatteluissa. Metsänhoitoyhdistys on useassa tutkimuksessa mainittu tahona, jonka puoleen metsänomistajat ensisijaisesti kääntyvät neuvontaa hakiessa (Haltia & Rämö 2017, 107).

”Sit mä oon kääntynyt metsänhoitoyhdistyksen puoleen et niitten opastuksella mun mielest kaikki on hoitunu. Itte me ei olla tehty kuin istutusta ja vesakontorjuntaa.” (Pirkko)

”Ite en oikeestaan paljon mitään tee, kun vaan ihan pientä taimikon hoitoo. Metsänhoitoyhdistyksen kautta on käyny metsuri siellä ja kun storalle on myyty, niin stora on hoitanu harvennukset ja kaikki. Itte ei oo tarvinnu mitään tehdä.” (Kirsi)

”Sitten kun vanhempaa metsää on uusittu, niin siinä on yleensä ollu metsänhoitoyhdistyksen kautta valtakirjalla. Myös ollaan tehty ihan suoraan metsäyhtiön kautta kauppa. Miust on hyvä, että kun mie en oo ehtiny perehtyy niin paljon mitä missäkin tehää, luotan paikalliseen metsänhoitoyhdistykseen, että heidän kautta tai yhteistyössä.” (Sari)

”Toivottavasti tälläsii metsänhoitoyhdistyksii sun muita ei lakkauteta kokonaan et jostai sais tietoo helposti tai tälläne taho, joka laittaa toimeks helposti. Mä oon ainaki tarvinnu neuvojii, ettei tarvi metsist tietää paljo mitää. Nythän metsäkeskus on lähettänyt karttojakin, missä tilassa on mikäkin metsäpalsta ja siitä voi kattoo sitten, pitäskö jotain tehdä.” (Leena)

Monet haastateltavista tukeutuivat metsänhoitotöissä ulkopuoliseen apuun, ja erityisesti naiset kokivat ulkopuolisen ammattiavun tarpeelliseksi. Metsänomistus ja metsänhoito ovat perinteisesti olleet miesten tehtäviä. Tiina Silvastin tutkimuksessa on osoitettu, että maatiloilla työnjako on vahvasti ollut sukupuolittunutta: oli miesten töitä ja naisten töitä (Silvasti 2001, 293 - 297). Sama toimintatapa on koskenut myös metsätiloja. Harvemmin naispuolinen perheenjäsen on ollut aktiivisesti mukana metsänomistamista ja -hoitamista koskevissa päätöksissä ja toimenpiteissä. Näissä haastatteluissa ilmeni, että tapa on muuttumassa. Kaikki viisi naishaastateltavaa osoittivat aktiivisuutta metsäasioissa, vaikka alku metsänomistajana oli haasteellista. Myös metsäpolitiikka on kiinnittänyt asiaan huomiota.

Neuvonnassa on kohdistettu pelkästään naisille suunnattuja tilaisuuksia, esimerkiksi taimikonhoitokursseja. Karppinen ja Berghäll (2014) ovat tarkastelleet sukupuolisidonnaisesti metsänomistajien taimikonhoitoon liittyviä aikomuksia. Naisille yksi tärkeä päätöksentekoa valmentava tekijä oli metsänhoitoyhdistyksen kautta tuleva neuvonta. (Metsänomistajan sukupuolella on väliä.)

Metsään voi suhtautua monella tapaa, esimerkiksi välittävästi tai välinpitämättömästi. Se, mitä henkilö arvostaa ja pitää tärkeänä, näkyy yleensä konkreettisena toimintana. Toimintaa ohjaa jokin päämäärä, motiivi. Monille hoidettu metsä ja siitä saatavat puukauppatulot ovat merkityksellisiä; joillekin virkistyskäyttö, luonnonsuojelu ja vanhojen metsien suojelu ovat tärkeitä. Metsänomistajat käyttävät omaa aikaansa, taloudellisia resursseja ja yhteisöyhteyksiä hoitaakseen metsäomaisuuttaan. Metsänomistajia on kautta historian aktivoitu metsien hoitoon vedoten muun muassa kansallisiin päämääriin. Tätä varten on kehitetty erilaisia palveluja, kuten metsäsuunnitelma ja sähköiset palvelut, esimerkiksi metseen.fi -palvelu, joka välittää tietoa metsästä ja sen tilasta.

Kuudella haastateltavalla oli metsäsuunnitelma. Metsäsuunnitelma kattaa tiedot puustosta, metsänhoitotarpeista ja puunmyyntimahdollisuuksista. Metsäsuunnitelma on ollut yhtenä keinona metsäsuunnittelussa, ja siihen on liitetty myös kattavuustavoite, jolla tarkoitetaan sitä, että mahdollisimman monella metsänomistajalla tulisi olla voimassa oleva metsäsuunnitelma. (Kurttila, Hujanen & Hänninen 2010, 479.) Metsäsuunnittelulla informaatio-ohjauksen osana on haluttu parantaa metsänomistajan päätöksentekoodellytyksiä. Siihen on liitetty aktiivisuustavoite, jolla halutaan lisätä metsänomistajan käytössä olevaa tietoa metsistä sekä metsien hoidon oikeellisuudesta ja ajankohtaisuudesta. Metsäsuunnittelussa otetaan huomioon puuntuotannon ohella metsien monikäytön mahdollisuudet ja kestävä kehityksen eri ulottuvuudet. Metsäsuunnittelun näkyvimpänä toimenä on pidetty tilakohtaista metsäsuunnitelmaa. (Mäki ym. 2011, 13, 39 - 42.) Metsäsuunnitelman käytöllä on todettu olevan vaikutusta metsänhoitotöiden aktiivisuuteen ja puunmyyntimahdollisuuksien hyödyntämiseen (Rämö ym. 2011; Ovaskainen ym. 2017, 40 - 48).

”No se on oikeestaan tää metsäsuunnitelma se kaikista ykkönen. Siitä aina näkee, mitä on tehty ja sit ollaan aina käyty läpi, että missä mitään.”(Kirsi)

”Niin meil on metsätaloussuunnitelma ja sitä pyritään noudattamaan.”(Lauri)

”Oma-aloitteisesti metsäkeskus on ottanut yhteyttä ja tarjonnu metsäsuunnitelman tekoa. Se on valtion organisaatio tässä metsäkeskus. Ovat olleet hyvinkin aktiivisia, että olen sellai positiivisesti tyytyväinen neuvontaan tai tähän ei ole mitään huomauttamista. Se on toiminu hyvin.” (Kyösti)

Metsäsuunnitelma koettiin hyvänä tärkeänä apuvälineenä tilan metsiä ajatellen. Neuvontaan ja sen palveluihin ja käyttökelpoisuuteen oltiin tyytyväisiä. Sen sijaan puunmyyntiverotus oli monen mielestä liian ankara. Pääomatuloveron progressio on kymmenen viiden-toista vuoden aikana noussut. Yleinen pääomatuloveroprosentti vuonna 2016 oli 30 (Jauhiainen 2017, 22). Pienistäkin puunmyynneistä maksettava vero tuntui kohtuuttomalta. Lauri toivoisi puunmyyntiverotukseen porrastusta.

”Kylhän se tämmöne, jos nyt mennää tällä myyntiverotuksella, niin kyllä minun mielestäni siinä myyntiverotusprosentissa, mikä se nyt on niin vois olla joku progressioporras, että pienistä metsäkaupoista ei menis niin paljon veroa, koska nythän menee lähes kolmasosa kuitenkin, vaikka tekisit kuinka pienen kaupan.” (Lauri)

”Tuo metsäverotus on ihan oma lukunsa. Siitä vois ruveta mittari nopeastikin punottamaan ja varsinkin täs tapauksessa, kun on isä maksanu tästä maasta lahjaveron ja me ollaan isän jälkeen maksettu perintövero ja sit maksetaan vielä hakatusta pääomatuloveroa, niin on moneen kertaan verotettu se samanmainen kakkara, että kyllä pistää vihaks.” (Pirkko)

Metsä on Pirkolle tunnetasolla erittäin merkityksellinen, mutta verotuksen hän kokee kohtuuttomaksi. Pirkko otti kantaa verotukseen laajemmaltakin. Samasta tilasta ja maasta on maksettu useampaa veroa. Huolimatta esittämästään kritiikistä hän toivoi metsillensä hyvää kasvua. Metsäverotus metsäpolitiikan ohjauskeinona on ongelmallinen. Veroprosentin noustessa puunmyyntihalukkuus saattaa heikentyä. Mikäli on vanhaa hakkuukypsää metsää, siitä voi olla seurauksena puuston heikentyminen hyönteistuhojen, lahovikojen ja tuulituhojen myötä. Puunkasvatus on useamman vuosikymmenen prosessi, ja pienillä tiloilla siitä aiheutuvat kustannukset voivat nousta hyvinkin suuriksi, jolloin metsänhoitoon voi olla vaikeampi sitoutua.

Kuolinpesien osakkaiden välillä saattaa esiintyä riitaisuuksia ja jännitteitä. Asiantuntijoiden mukaan yhtenä syynä on usein se, että omaisuuden hoito on ajautunut jollekin osakkaalle epämääräisin valtuuksin. (Kiviniemi & Havia 2016, 216.) Toisinaan metsäasioiden hoitaminen on saattanut jäädä yhden osakkaan vastuulle (Kiviniemi & Havia 2011, 208 - 209). Näissä haastatteluissa ei tullut esille suoranaisia riitaisuuksia, mutta se, että yksi osakas on saanut tehtäväkseen hoitaa kuolinpesän metsäasiat, on alkanut harmittaa ja rasittaa asioiden hoitajaa. Seuraavat esimerkit kuvaavat avoimesti yksintoimimisen tuntemuksia.

” No sillei, että on toiveita, että joku muu alkais hoitaa sitä, ettei mun tarttis aina hoitaa sitä. Sellasii toiveita on, että joku toinen ottas ne hoitaakseen.”(Pirkko)

”Kukaan muu ei ota mitään kantaa. Tässä on ollu kaikki täysin mun aloitteesta kaikki mitä tehdään. Nyt on alkanu jo hirveesti harmittamaan, miksi kukaan muu ei ota kantaa mihinkään, miksi sen pitää olla minä. Kuitenkin kokee, et jonkun on jotain tehtävä, niin sitten tulee tehtyä.”(Leena)

Metsät olivat useimpien mielestä hyvässä kunnossa, mutta työtä on saanut tehdä. Metsänhoitotöissä painottuivat metsän uudistamiseen liittyvät työtehtävät, taimien istuttaminen, heinäminen ja vesakontorjunta. Metsälainsäädäntö vaatii, että hakkuun jälkeen täytyy huolehtia, että hakkuukohteessa on taloudellisesti kasvatuskelpoinen taimikko kohtuullisen ajan kuluessa hakkuusta. Haastateltavat ovat toimineet metsälainsäädännön edellyttämällä tavalla. Julkisella vallalla on lainsäädännön kautta mahdollisuus edistää suunnitelmallisesti tiettyjen tavoitteiden toteutumista. (Mäki ym. 2011, 11; Metsälaki 1093/1996.) Näin ollen ajatellaan tulevien sukupolvien mahdollisuutta omistaa metsää, hoitaa sitä, nauttia metsän monimuotoisuudesta jne. kestävän kehityksen ideologian mukaisesti. Laissa ei kuitenkaan määrätä muihin hoitotöihin kuin metsän uudistamiseen. Muihin hoitotöihin on mahdollista saada julkista tukea.

Kemeraan eli kestävän metsätalouden rahoitustukeen suhtauduttiin myönteisesti. Muutamat olivat käyttäneet tukea, ja sitä pidettiin käyttökelpoisena. Julkisen tuen on yleisesti nähty olevan sopiva yksityismetsien metsänhoitotöiden ja puun tarjonnan lisäämiseksi (Mäki ym. 2011, 28). Kemeraan otettiin kantaa myös toisenlaisesta näkökulmasta. Metsänhoitoon ja -parannukseen tulisi velvoittaa myös muulla tavalla, esimerkiksi joillakin sanktioilla. Haastateltavien kokemusten ja metsäammattilaisten tietojen mukaan hoitamattomia taimikoita tai metsiä on runsaasti. Nykyään kemera-tukea voi saada myös taimikoiden varhaishoitoon.

Metsänhoito ja sen toteuttaminen vaatii sekä psyykkisiä että fyysisiä voimavaroja. Tarvitaan tietoa, taitoa, aikaa, rohkeutta, uskallusta ja kykyä lähteä hoitamaan metsän omistamiseen ja metsän hoitoon liittyviä asioita. Muutama toi esille metsänhoitotöiden raskauden ja jaksamisen. Myös ikääntyminen, ajankäyttö ja omatoimisuuden väheneminen mainittiin. Ikääntymisen on todettu vähentävän omatoimista metsien hoitoa (Hänninen ym. 2002, 43). Ihmisen elinikä pidentyy, ja yhä useampi saattaa päätyä metsänomistajaksi hyvin iäkkäänä. Fyysinen kuntokaan ei välttämättä ole kaikista paras. Seuraavista esimerkeistä kuvastuu sekä psyykkinen että fyysinen puoli metsänomistajana. Kaukoa harmitti ja hänestä oli ikä-

vää, ettei hän iän ja terveyden puolesta kykene tekemään enää metsänhoitotöitä. Lauri on tehnyt pienestä pitäen metsänhoitotöitä kotitilalla. Hän haluaisi edelleen tehdä itsenäisesti hakkuita, mutta fyysinen kunto asettaa omat rajoitteet toiminnalle. Sarille ajan löytäminen metsänhoidolle oli tiukkaa. Metsänhoito on raskasta, mutta sitä ohjaa kuitenkin velvollisuuden tunto ja kiintyminen metsään. Pirkolla metsät ovat hyvässä kunnossa, vaikka ajan löytäminen metsän hoitoa varten oli vaikeaa.

” Itse en ole kyennyt hoitamaan sillä tavalla enää, kun täs muutaman vuoden aikana terveys on ollut vähän huonompi, että mie en oo kyenny siellä kulkemaan. Tekisin vaan mut nyt ei oo pystynyt niin paljoo.” (Kauko)

”No sillä tavalla se on muuttunut, että omatoimisuus on vähentynyt. Niin hakkuut, mitkä suoritetaan ite, ne on vähentynyt. Siin on ikääntyminen ja muuta. Ei se fyysinen kuntokaan ole enää niin hyvä.” (Lauri)

”Oikeasti se on aika raskastakin, että ite hoidan lähinnä taimikoita, varhaishoitoo ensimmäiset viisi vuotta. Se on hirvittävän työnvaltasta. Metsä kasvaa niin hitaasti ja sitten kun vielä nykyään kaikki on niin hektistä, tarvitaan vähän sydäntä ja viisauttakin.” (Sari)

” No se raivauspuoli, koska sitä riitti, että miten aika riittää, kun ite oon yksityisrittäjä. Mut on se toistaseks riittäny. Pitkää päivää sitte. Nyttehän ne on niin hyväs jamas, että ei tarte olla vähään aikaan huolissaan.” (Pirkko)

Huolimatta ajoittaisesta metsätöiden raskaudesta ja ajankäytön haasteista haastateltavat suhtautuivat metsäänsä kiinnostuneesti, vastuuntuntoisesti ja tavoitteellisesti. Kiinnostus metsään ilmeni yhteydenpitona metsäasiantuntijoihin, metsäkeskukseen ja metsänhoitoyhdistykseen. Vastuuntunto näkyi konkreettisina metsänhoitotöinä. Tavoitteellisuutta osoitti, että useimmat olivat hankkineet tilan metsiä varten metsäsuunnitelman. Suhtautuminen metsäpolitiikkaan näyttäytyi voimakkaimmin puun myyntituloerotuksen yhteydessä. Puun myyntituloerotus koettiin liian kovana. Haastatteluista ilmeni, että yksi osakas vastasi kuolinpesän metsästä ja sen hoidosta. Haastatteluista ei ilmennyt, miten tähän tilanteeseen oli päädytty, mutta usein muut kuolinpesän osakkaat asuivat toisella paikkakunnalla.

6.3 Henkilökohtainen suhde metsään ja maahan

Henkilökohtaista suhdetta metsään ja maahan voi tarkastella tunteiden avulla. Lähes kaikki haastateltavat suhtautuivat tunteellisesti metsätilaansa. Haastatteluissa esiintyivät sanat vanha perintötila, kotitila ja isien perintö. Tunnepitoinen suhtautuminen metsään on hyvin yleistä ja monessa tapauksessa se liittyy myös aiempiin elämäkokemuksiin (Rämö & Toi-

vonon 2009, 27). Seuraavat esimerkit havainnollistavat lapsuuden aikaisia kokemuksia ja muistoja metsässä vietetystä ajasta ja siellä tehdyistä metsänhoitotoista.

”Siis jo pikkulikkana meillä oli tälläset istutustalkoot, sieltä jo ollut mukana.” (Leena)

*”No tämä merkitsis muistoa metsässä olostä ja työskentelystä, että pääasias-
sa semmosta. Olen seurannut metsiä jo lapsesta saakka. Niin se on ollut
hyvin tärkeää tuo metsänkasvu.” (Kauko)*

*”Ja kyllähän se on maalla kasvaneena niin syvälle juurtunut asia, että met-
sästä pitää pitää huolta, huolehtia. Se on ehkä itelle ollu hankalin sillon, kun
ekaa kertaa lähti pystykauppaa tekee, niin ei ollu tottunu sellasta aukkoo
hakkauttamaan. Ensimmäisen isomman kaupan jälkeen muistan, että piti
lähtee tuonne kyläraitille kävelemään vähän pitemmäks aikaa. Tuntu tosi
pahalta kattoo sitä jälkee, et sellane iso metsä, jota oli lapsesta saakka katel-
lu, se oli yhtäkkii poissa.” (Sari)*

Esimerkeistä näkyy, että metsä on ollut tärkeä osa lapsuuden aikaista elämää ja ympäristöä. Metsänkasvun seuraaminen, metsässä tehdyt hoitotoimenpiteet ja niihin liitetyt merkitykset ovat jääneet elämään. Leena on ollut mukana metsänhoitotoissa lapsesta saakka. Kauko muisteli lämpimästi lapsuutensa metsämaisemia; erityisen kiinnostunut hän on ollut metsän kasvusta, ja hän on kokenut ja nähnyt sen omin silmin. Sarille metsä on ollut osa kasvu- ja kotiympäristöä. Lapsuudessa vietetyt ajat metsässä ja sieltä saadut kokemukset ja muistot tulivat esille avohakkuun jälkeen. Metsä, joka oli ollut tärkeä osa lapsuuden aikaista kasvu- ja ympäristöä, oli yhtäkkiä poissa.

Monesti lapsuuden aikainen kasvu- ja ympäristö ei ole irrallinen ihmisen myöhäisemmän elämän kannalta. Voidaan puhua myös arvotajunnasta (Hämäläinen 2010, 57 - 59). Lapsen arvotajunnan kehittymiselle ei ole sama, millaisessa ympäristössä hän on kasvanut ja mikälainen sitä ympäröivä sosiaalinen ja kulttuurinen yhteisö on. Sukupolvien välinen kulttuuriperintö siirtyy tavallisesti arvokasvatuksena vanhempien kautta lapsille. Lapset saavat vanhempien välityksellä kulttuuripiirin ylisukupolvisesti rakentuneita tapoja, käsityksiä, uskomuksia ja käyttäytymismuotoja. Lapsen arvotajunnan kehityksen kannalta lapsuus- ja nuoruusvuodet ovat ratkaisevia. (Hämäläinen 2010, 57 - 59.)

Perhe sosiaalisena yksikkönä muodostaa samanaikaisesti välittömään vuorovaikutukseen kietoutuneena kaksi elämän jatkuvuuden kannalta olennaista ilmiötä, parisuhteen ja sukupolvien välisen suhteen. Sosialisatiossa lapsi hankkii yhteisössä toimimista varten tarvittavia taitoja, tietoja ja ajattelumalleja. (Lahikainen 2005, 345 - 348.) Lapsuuden ja nuoruus-

den aikaiset kokemukset ja arvot voivat säilyä läpi elämänkaaren. Seuraavassa lainauksessa nousee esiin metsän merkitys osana nuoruuden kokemuksia.

”Niin kyllähän siinä on muutakin arvoa kuin pelkästään rahallinen arvo, mitä puunmyynnistä saat. Kyllä sen puunkierron näkee ja ikää alkaa olla kuuskyt kohta, niin sen on nähnyt monessa vaiheessa saman metsän, että on nähnyt taimikkona nuorena. Nyt siinä on jo nuori kasvatusmetsä. Yksi palsta mikä on nyt harvennettu pari vuotta sitten, on jo viistoist kuustoist metrii pituus puilla.” (Lauri)

Yksilön aikaisemmille kokemuksille annetut merkitykset ja sitä pohjustava sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö muokkaavat suhtautumista maahan ja metsään (Silvasti 2001, 15 - 16). Esimerkissä havainnollistuu pitkän ajan suhde omaan metsään ja sen kehitykseen. Metsään voi kukin omalla tavallaan osoittaa kiintymystä. Lauri on nähnyt saman metsän nuorena ja aikuisena. Siihen liittyvät positiiviset tunteet saavat merkitystä. Metsä ja metsän kasvun seuraaminen ovat kulkeneet mukana nuoruudesta nykypäivään. Vaikka metsästä saatavat taloudelliset arvot ovat tärkeitä, niiden rinnalla kulkee myös henkilökohtainen suhde metsään.

Käyttäytymistieteissä arvot on yleensä mielletty henkilökohtaisina preferensseinä tai subjektiivisina orientaatioina ihmisen suhteessa maailmaan (Rokeach 1979, Engeströmin 2005 mukaan). Metsään liitetyt arvot korostavat yleensä arvosuhtautumista luontoon ja metsään yleisesti. Pitkän ajan tavoitteet perustuvat omistajan kiinnostukseen metsäomaisuutta kohtaan. Metsän omistuksen tavoitteet näkyvät konkreettisempina toimenpiteinä metsissä, kun taas metsiin liitetyt arvot ovat abstraktimpia. (Karppinen 2000, 25.)

Henkilökohtainen suhde maahan ja metsään näkyi suhtautumisessa metsänhoitoon. Kaikki tutkimukseni haastateltavat suhtautuivat myönteisesti metsänhoitoon. Metsänhoidon tärkeyttä korostettiin monesta eri näkökulmasta. Metsiä haluttiin hoitaa ja ne halutaan pitää hyvässä kunnossa. Usein metsänhoidon taustalla ovat siitä saatavat taloudelliset hyödyt. Rämön ja Toivosen (2009) tutkimuksen mukaan monet metsänomistajat haluavat kasvattaa metsäomaisuutensa arvoa ja jättää metsät hyvään kuntoon jälkipolville. Tavoitteena on hyväkuntoinen puusto sekä mahdollisimman hyvä taloudellinen tuotto. (Rämö & Toivonen 2009, 27 - 29.)

Kysymykseen, mitkä tekijät ovat saaneet haastateltavat hoitamaan metsiä, tuli monenlaisia vastauksia:

”No tekis miel sanoa oikeestaan velvollisuuden tunto. Sinällään ne on siin tilas, et minu elinaikana mä en niistä kauheesti pysty niin sanotusti mittaa-

maan tulosta ulos. Lähinnä se, että hoidetaan niitä metsänhoidollisesti järkevällä tavalla. Käytännössä minä näen, että tyttäret hyötyvät niistä hoitotoimenpiteistä. Se on lähinnä sitten tulevien polvien, seuraavan sukupolven etu.” (Kyösti)

” Ei siihen oikeestaan mitään erikoisempaa muuta tullu ku just että haluaa jättää metsät hyvään kuntoon.” (Kirsi)

”Sillon kun on itelle jääny metsä niin ihan se lakikin velvottaa.” (Sari)

”Niin kyl se jotekin tuolla takaraivossa ”nauria” on se homma, että ei oikee viittis katella niitä ryteiköitä. Kyllä niitä pitää jollain tavalla pitää kunnossa. Joku siinä on niin jotenkin näin. Kylhän täälläkin naapurit kattoo pahalla, jos se jätetään ihan hoitamatta. Kyllä siinä sellanenkin seikka vaikuttaa minun mielestäni.” (Lauri)

”Lähinnä se, että hoidettu metsä on kaunista ja kyl sieltä kuitenkin pikkusistakin summistakin jotain kertyy.” (Leena)

”Mun mielest se kuuluu hoitaa. Mun luonto ei antais periks niitten antaa mädäntyy, ne täytyy olla kunnossa. Kun on perinnön saannu, niin siitä pitää huoli pitää.” (Pirkko)

Haastateltavat kytkivät puheensa kokemuksiin, muistoihin ja tunteisiin. Kukin esimerkki osoittaa kielellisesti eri tavoin ilmaistuna metsänhoidon tärkeyden. Lainaukset näyttävät olevan hyvinkin kaukana metsäpolitiikan keinovalikoimasta, mutta niissä kuitenkin näkyy yhtenäinen linja metsäpolitiikan ja metsänhoitotavoitteiden kanssa. Metsänhoitoa eivät haastateltavien mukaan niinkään ohjaa ylemmän tahon määräykset, suositukset tai ohjeet, vaan itsestä ohjautuva motiivi, henkilökohtainen suhtautuminen ympäristöön ja luontoon sekä edellisiin ja tuleviin sukupolviin.

Heikki Kirkisen (1985) mukaan sukupolvien perintö talonpoikaisessa elämäntavassa ja suomalaisessa identiteetissä on yhteyttä ihmisen ja luonnon välillä. Siinä korostuu kunnioitus luontoa ja kaikkea elämää kohtaan. Talonpoikaista perinnettä kuvaavana arvona on maa, jossa kiintymys kotiseutuun ja aikaisempien sukupolvien tekemiin töihin merkityksellistyvät. (Kirkinen 1985, 267 - 271.) Sukupolvet ovat lähtökohtaisesti kokemusmaailmansa vuoksi erilaisia. Heitä kuitenkin yhdistää maa ja sen omistamiseen liittyvät tunteet ja velvoitteet. Metsänhoidosta tuleva taloudellinen aspekti näyttäytyy tärkeänä, ja sitä täydentää myös sukupolvinen jatkuvuus, kulttuurinen ihanne.

Metsänhoito sekä metsänomistuksen tavoitteet ja arvot ovat usein sidoksissa toisiinsa. Myös tutkimustieto osoittaa samansuuntaista (Hänninen ym. 2002; Karppinen & Tiainen 2010, 34). Metsänomistajakuntaa on tarkemmin tutkittu jo 1970-luvulta lähtien (Järveläi-

nen 1978, Hännisen & Karppisen 2010, 55 mukaan). Metsänomistajia on myös ryhmitelty tavoitteiden suhteen (Hänninen ym. 2002, Hänninen ym. 2011). Vuoden 2011 laajan metsänomistajilta kerätyn tutkimustiedon mukaan metsänomistajien tavoitteet ovat muuttuneet varsin vähän 2000-luvulla. Monitavoitteisten metsänomistajien määrä on laskenut, ja taloudellista turvaa korostavien metsänomistajien määrä on lisääntynyt. (Hänninen ym. 2011, 68.) Näissä haastatteluissa tärkeimmäksi tavoitteeksi nousi taloudellinen turva ja talousmetsä. Pienetkin puukauppatulot ovat merkityksellisiä.

” No onhan se sellanen turva. Eihän nykyään metsän myynti oo mikään kultakaivos, hirveen verotus ja sitten se jälkihoito. Onhan se sellanen hätäapu jos tulee tiukkaa paikkaa. Täällä täällä maalla niin se metsä kuuluu tähän maalaisuuteen ja talouteen, talousmetsä.” (Sirkka)

”Niin, että metsät jää tuottavaks sen arvo pysyy. Se on mulle hirveen tärkeää, ettei jätetä pusikoitumaan, et siel ois pitkää rankaa. Se ei oo sitten minkään arvostakaan ja sit se on tärkeää ku siit tulee toimeentulo. Mullehan on tärkeää, että metästä tulee toimeentuloo. Metät on hyvässä kunnossa ja tietysti sukupolvisuus, ku lapset niillekin jää sitten arvokasta metsää tulevaisuudessa.” (Kirsi)

”No tuleehan sieltä vähän rahaakin.” (Leena)

” Niin onhan se jonkuunlainen taloudellinen turva ja jonkunlainen kivijalkakin.”(Lauri)

”Mulle on kotitila itseasiassa aika tärkeä. Kun on tää tila, niin tarvittaessa sieltä on saanu sellasta isompaan käyttöön rahaa mihin ei palkkatulot riittäis, jos on jokin isompi hankinta tai muuten tulee jokin yllättävä tilanne, että se on sellanen turva.” (Sari)

Myös muut kuin taloudelliset tavoitteet nousivat esiin aineistosta. Virkistyskäyttö ja luonnon monimuotoisuus olivat myös usealle tärkeitä. Kestävän metsätalouden käsite Suomen metsäpolitiikassa on sidottu kattamaan puuntuotannon kestävyuden ohella taloudellista, ekologista ja sosiaalis-kulttuurista kestävyyttä. Metsien käytölle asetetaan myös muita kuin puuntuotannollisia tavoitteita. Vaikka puuntuotannolliset tavoitteet ovat säilyneet ensisijaisina, niiden rinnalle on nostettu metsäluonnon monimuotoisuustavoite. (Mäki ym. 2011, 3.) Metsäpolitiikassa taloudellinen hyvinvointi on asetettu puuntuotannon nimissä yleensä korkeammaksi tavoitteeksi sosiaaliseen hyvinvointiin verrattuna. Vaikka taloudellinen ja sosiaalinen hyvinvointi sisältävät erilaisia elementtejä, niillä voi olla myös päällekkäisiä merkityksiä. (Jurola & Karppinen 2003, 133.)

”Mie on niin kova marjastaa ja sienestää ja metsähän on mulle kuin kirkko. Se on miun kirkko, se on just sellanen rauhoittumisen paikka ja metsähän on

*niin kun sinne menee kävelemään, niin sehän on mukavaa vaikkei te-
kisikään mitää.” (Sirkka)*

*”Taloudellinen turva ja sitten ehkä se, kun puhutaan rahasta. Kyllä se virkis-
tyskäyttö on myös hirmu tärkeä ja kaunis paikka ja on monia sellaisia lempi-
paikkoja tuolla luonnossa omassa metsässä, jossa on lapsuudessa käyny.”
(Sari)*

Sirkalle metsä on ollut myös rauhoittumisen paikka, ja hän vertasi metsää kirkkoon. Lisäk-
si hänelle marjastaminen ja sienestäminen ovat mieliharrastuksia. Sari nauttii metsän kau-
neudesta, ja hänellä on myös metsässä monia lempipaikkoja, joissa on mukava käydä.

Viime vuosina metsänomistajien arvostukset ja tavoitteet ovat monipuolistuneet. Jokaisella
sukupolvella on kokemustensa kautta oman näköinen suhde metsään ja metsänomistuk-
seen. Monet metsänomistusta tutkivat ovat kiinnostuneet myös tulevien metsänomistajien
tavoitteista ja arvoista. Metsänomistajakunnan muutos, kaupungistuminen ja etämetsän-
omistajuus kiinnostavat jatkossakin tutkijoita. Kun yhteiskunnan rakenne muuttuu, saattaa
myös suhde metsään, metsän omistamiseen ja metsän hoitoon muuttua. (Karppinen & Ti-
ainen 2010, 34.)

Näille haastateltaville metsätila oli hyvin rakas. Lähes kaikki suhtautuivat tunteellisesti
metsäänsä. Henkilökohtainen suhde metsään ja maahan oli muodostunut pitkän ajanjakson
aikana jo lapsuudesta lähtien. Lapsuuden ja nuoruuden aikaiset kokemukset, tapahtumat ja
muistot kulkevat mukana elämässä ja siirtyvät tuleville sukupolville. Haastatteluissa pai-
nottui taloudellinen puoli metsänomistajana. Puunmyyntitulot ovat tärkeitä, mutta myös
metsän uudistaminen ja hoito vaativat rahallista panostusta. Tavoitteissa korostui metsän
tarjoama taloudellinen turva. Myös metsän virkistyskäyttö ja luonto itsessään olivat merki-
tyksellisiä. Kiintymystä, kiinnittymistä ja suhdetta metsätilaan vahvistavat esimerkiksi
vuodenaikojen vaihteluun liittyvät ilmiöt. Oma metsä eri vuodenaikoina, metsän kasvun
seuraaminen, metsässä vietetyt hetket ja tehdyt metsänhoitotyöt ovat vahvistaneet suhdetta
metsään.

6.4 Epävarmuus ja epätietoisuus metsätilan tulevaisuutta koskevista toi- menpiteistä

Tutkielman toisessa tutkimuskysymyksessä kysyttiin, millaisena metsää omistavat kuolin-
pesät näkevät metsätilansa tulevaisuuden. Tässä alaluvussa esitetään aineiston analyysin
tuottama vastaus tähän kysymykseen. Metsäkeskukset valtiovallan toimijoina ovat useam-
man vuoden ajan panostaneet metsätilallisten tiedotukseen ja neuvontaan. Monet tutkimuk-

set ovat osoittaneet, että metsänomistajarakenne on muuttunut ja tulee jatkossakin muuttumaan ja monipuolistumaan. Yhä useammalla tulevalla metsänomistajalla ei ole samanlaista suhdetta metsään ja maaseutuun kuin edellisillä sukupolvilla. Metsänomistajien ikääntyminen ja kaupungistuminen asettavat uusia haasteita metsäpolitiikalle.

Eri puolilla Suomea on järjestetty metsätilojen tulevaisuutta koskevia hankkeita ja tapahtumia. Hankkeet ja tapahtumat ovat osa informaatio-ohjausta. Informaatio-ohjauksen kaksi perusr ryhmää ovat joukkotiedotus ja ihmistenvälinen tiedotus. (Mäki ym. 2011, 10.) Hankkeiden ja tapahtumien tavoitteena on kohdata vanhat ja uudet metsänomistajat, tarjota asiantuntijatietaa ja luoda kontakteja eri toimijoihin. Hankkeissa ja tapahtumissa on panostettu ikääntyneisiin ja kaupungissa asuviin metsänomistajiin. Myös naisille on järjestetty omia kursseja ja tiedotustilaisuuksia. Pääasiassa on keskitytty metsätilojen sukupolvenvaihdoksiin.

Monet metsätilanomistajat ovat jo ikääntyneitä ja tarvitsevat todennäköisesti neuvontapalveluja metsätilansa tulevaisuuden suhteen. Jälkipolvet ovat jo muissa ammateissa, asuvat ehkä kaukana metsätilasta eivätkä ole aktiivisesti mukana metsänhoidossa. Tila saattaa olla myös kuolinpesänä, jossa on useita omistajia ja erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä metsänhoidon ja metsätilan jatkuvuuden suhteen. Huolta ovat aiheuttaneet myös mahdolliset metsätilojen pirstoutumiset perinnönjakojen yhteydessä.

Tiedotuksessa on panostettu siihen, että metsänomistajat hyödyntäisivät metsiään tietoisesti ja tekisivät hallittuja omistajanvaihdoksia. Tapahtumat ja hankkeet toteuttavat Kataisen ja Sipilän hallitusten metsäpoliittisia tavoitteita, erityisesti metsän tuottavampaa hoitoa ja metsätilojen sukupolvenvaihdosten edistämistä. Kahdeksasta haastatellusta metsänomistajasta viisi oli osallistunut metsäkeskuksen järjestämään sukupolvenvaihdostapahtumaan. Haastateltavat olivat olleet tyytyväisiä tapahtumassa saamaansa tietoon ja informaatioon. Tieto on ollut tarpeellista, ja sitä tulee jatkuvasti. Metsäpolitiikan informaatio-ohjaus vieään lähelle metsänomistajia kutsumalla heidät kirjeitse tai sähköpostitse tapahtumiin.

”Se on kyllä hyvää ja sitähän tulee jatkuvasti. Kävin tuol harjus ku siel oli metsäkeskuksen tilaisuus tästä sukupolvenvaihdosjutusta. Se ei nyt meille ole ajankohtainen kuitenkaan tällä hetkellä. Olen saanut tietoa ja sellasen kirjasenkin. Siin on kyl paljon tietoo.” (Kirsi)

” Mul on nyt oikeen hyvää materiaalia siihen. Lähinnä olen miettinyt sitä seuraavalle sukupolvelle ja erilaisii tapoi siirtää. En oo nyt mitä mä nyt sanoisin asiantuntija sillä alalla mikä on kaikkein järkevin, mut materiaalista ei oo pulaa, sitä löytyy kyllä.” (Kyösti)

Haltia ym. (2017) tutkivat metsänomistajien aktiivisuutta ja siihen vaikuttamista. Tutkimuksen mukaan reilu kolmannes kyselyyn vastanneista kuolinpesien edustajista olisi ollut halukas saamaan lisää tietoa kuolinpesän purkamisesta ja muista omistusmuodoista (Haltia ym. 2017, 16). Tulevaisuudessa informaatio-ohjauksen merkitys kasvaa, koska metsäomaisuus on enemmässä määrin siirtymässä toisen ja kolmannen polven kaupunkilaisille (Mäki ym. 2011, 14).

”No kyl se on ihan hyvä, että näistä kuolinpesistä sais aina enemmän tietoo. Nykyään on tiedon tulva, et monissa asioissa hoksa, et kun saa jonkun materiaalin jostain tilaisuudesta. Ehkä henkilökohtaisesti ois hyvä olla sitä tietoo. Oli sellane tilaisuus, et siellä yleisesti puhuttiin, mis mie kävin. Ois se hyvä, jos ois sitä vielä lisää. Siellä jaettiin materiaalia, et sillä tavalla mietintämyssy päässä ja hautumassa se asia. Sitä materiaalia täytyy sitten kun tulee sellanen sopiva hetki miettiä. Nää on sellasii isoja asioita, jotka vaikuttaa sitten laajalti vähän kaikkeen.” (Sari)

Se, miten metsänomistaja suhtautuu tietoon ja neuvontaan, on henkilökohtaista. Tietoa on tarjolla sen eri muodoissa ja eri palveluntarjoajilta. Sari oli saanut informaatiota ja kirjallista materiaalia. Hän olisi halukas saamaan vielä lisää tietoa. Sarin tiedontarpeen ymmärtää hyvin, koska hänellä oli melko selkeä käsitys metsätilansa tulevaisuudesta. Hän todennäköisesti päätyy myymään metsätilan lähitulevaisuudessa. Muista haastateltavista kukaan ei ollut tekemässä ratkaisuja metsänomistuksen suhteen lähiaikoina. Sarin lisäksi Kyöstillä oli selvät näkemykset siitä, miten ja millä tavalla hän etenee metsätilansa tulevaisuuden suhteen. Muilla haastateltavilla oli epävarmuutta ja epätietoisuutta metsätilansa tulevaisuudesta.

Epävarmuus ja epätietoisuus metsätilan tulevaisuudesta liittyvät siihen, millä tavalla asia otetaan esille, milloin päätös ja ratkaisu tehdään, millä tavalla, kenelle tai keille metsätila päätyy. Epätietoisuutta voimistaa se, ettei tiedetä ja tunneta potentiaalisten jatkajien mielialoja ja kiinnostusta metsätilan tulevaisuudesta. Sitä ei myöskään tiedetä, ellei asioista puhuta avoimesti ja aikanaan. Metsätilan jakamista pienempiin metsälöihin ei kukaan haastateltava pitänyt järkevänä toimenpiteenä. Lauri toivoi, että metsätila säilyisi yhtenä tilana. Hän on pohtinut pirstoamisen vaikutuksia tilan kannattavuuteen. Hän otti huomioon myös sen, että perinnönjaoissa voi tulla riitatilanteita.

”Huonona puolena voi olla se, että metsäkiinteistöt pienenee, jos ne jaetaan osakkaiden kesken. Onhan sellastakin tapahtunut. Ei se ole hyvä minun mielestäni. Pienet metsälöt, niin se on aina kalliimpaa se korjaaminen ja hoitaminen kuin isommissa yksiköissä. Se on minun mielipiteeni, mut jos tulee sellanen riitatilanne, niin pakkohan se on jakaa.” (Lauri)

”Lapset on kaupunkiin lähteneet. Jos jompakumpu tulis asumaan tähän, mut sitä ei viel tiä. Poika ei ainakaan, mut jos tytär tähän joskus tulis, se on vaan toive, että sitä ei sit tiä. Jäis metät siihen. Miust ei oikein se jakaminen oo hyvä. Se että tila ois yhtenäinen, koska se ois paras tai sitten ois se, mikä se on, kun lapset omistas yhdessä sen mikä se on. En tiedä tulisko siitä yhtään mittään, toivoisin vaan, että toinen omistais kaikki.” (Kirsi)

Kirsikin sanoi pontevasti, että tilan jakaminen ei ole hyvä asia. Kirsin lapset kuuluvat jo kaupunkilaissukupolveen. Hänelle metsän pysyminen lasten omistuksessa olisi tärkeää. Hän kuitenkin epäili, olisiko lapsilla kiinnostusta jatkaa tilan hoitamista ja omistamista. Hän jatkoi, että kun on saanut metsän perintönä, sitä ei tulisi myydä ulkopuoliselle. Kirsi katsoo samalla sekä menneeseen että tulevaan. Hän arvostaa menneitä sukupolvia ja heidän työtään.

”Miulle se tunnepuoli kun metsän on periny, niin sitä ei myydä pois. Se pitäis pysyä suvussa. Toivoisin, että lapset pitäis sen etteivät myis sitä. Mut sille ei voi mitään, mut silleen on tärkeätä, että se pysyis omassa suvussa.” (Kirsi)

Edellisten sukupolvien toiminnan johdosta metsään ja maahan liitetään paljon tunnearvoja. Erityisesti metsän ja maatilán jatkuvuutta oman suvun omistuksessa on yleensä pidetty tärkeänä hyveenä. Henkilöt, joiden lapsuus on maaseudulla ja kotitilalla, saavat kasvatuksensakin kautta sukupolvisen siteen menneisiin sukupolviin. Ei sovi myöskään unohtaa miniän tai vävyn kasvamista ja kiintymistä maahan. Metsätilan myyminen ulkopuoliselle on tällöin arvoasteikossa viimeisenä, oli sitten kuinka pienestä tilasta kyse. Metsätilan myymiseen oli haastateltavilla selkeä, yksiselitteinen kanta.

” Ei ei koskaan.” (Sirikka)

”Minä en ole toistaseks pystyny myymään.” (Kauko)

”Mä oon mielummin aatellu, että pellot vois myyä, mut emmä näistä metsistä niin helposti luopuis, vaik nää nyt on sellasii pikkuplanttei siellä täällä. Mutta toistaseks ei ainakaan.” (Leena)

Tiina Silvasti (2001) tutki väitöskirjassaan talonpojan elämäntapaa. Keskeisenä tutkimustuloksena oli sukutilan jatkuvuuden ihanne. Tilasta ja työstä luopuminen osoittautui monille vaikeaksi. Jatkuvuuden tavoittelu oli erityisen tärkeä niillä perheviljelmillä, joissa oli kasvamassa mahdollinen jatkaja. Ylisukupolvinen jatkuvuus ja sen mahdollisuus on perusteluna tilan toimintaa koskevissa ratkaisuisissa. Myös tiloilla, jotka olivat vähemmän kannattavia, luopuminen osoittautui vaikeaksi. (Silvasti 2001, 16, 291 - 293.) Vaikka sukutilan myyminen on vaikeaa, se saattaa olla myös vaihtoehtona. Laurille metsätilan pysyminen omassa suvussa on kohtalaisen tärkeää. Hän toivoo, että lapset kiinnostuisivat metsänomis-

tamisesta, mutta ei sulje pois vaihtoehtoa metsätilan myymisestä. Hänellä oli ehdotus siihen, mikä helpottaisi metsätilan jatkuvuuden ihanteen toteutumista ja ratkaisuun päätymistä. Jälkipolvet pitäisi saada kiinnostumaan metsänomistamisesta ja -hoitamisesta.

”Mutta en tiedä vielä sitä, en pysty sanomaan. Sekin on kyllä yksi vaihtoehto myynti sitten. Näille jälkeläisille, mille se sitten jäisi, niin se on tietysti yrittää herättää kiinnostusta metsän hoitamista ja omistamista kohtaan, mutta jos ei se yhtään kiinnosta, niin se on sitten parempi myydäkin pois.” (Lauri)

”Semmonen vaihe, että luultavasti myydään, koska ei sitä ite pysty pitämään kuitenkaan. Kyllä varmaan siskon kanssa myydään tää lähitulevaisuudessa pois. Tää on vähän sellanen vaihe nyt et katellaan.” (Sari)

Sari katsoo tulevaisuuteen päin. Hän tuntee, että metsätilan myyminen tuo hänen elämäänsä ison muutoksen, mutta hän on kokenut metsänhoidon raskauden ja ajankäytön haasteet. Hän on realistisesti suunnitellensa metsätilansa tulevaisuutta. Hän voi kokea tilan myymisen myös helpotuksena. Hän jatkoi,

”No se varmaa ihan itelle tulee, kun asun nyt täällä maalla ja tää alkaa käydä naisihmiselle raskaaks. Ei enää jaksa niin paljoo tehdä fyysistä hommaa ku pitäis. Siin ei oo kauheasti mieltä, jos kaiken joutuu vieraalla teettämään. Tähän ku liittyy myös tää kotitila, jää mieleen paljon, nää rakennukset ja juuri kunnossapito. Ne vaatii myös metsästä paljon, et sitä rahaa menee paljon tähän tilaan. Täällä on sitten aina hankalampaa tää eläminen, että ois sitten helpompi muuttaa johonkin vähän helpompaan paikkaan.” (Sari)

Kuolinpesä on tarkoitettu väliaikaiseksi omistusmuodoksi. Muutaman tutkimukseen osallistuneen haastateltavan metsät olivat olleet hyvin pitkään kuolinpesän omistuksessa. Vuodet vierivät, ja tiedostetaan, että asioille pitäisi tehdä jotain. Ollaan tyytyväisiä ja myös tyytymättömiä vallitsevaan tilanteeseen. Jälkipolvet asuvat kaupungissa ja ovat ehkä etäännyneet metsästä ja metsänhoitotoista. Useimmat haastateltavat kokivat, että toimenpiteisiin pitäisi ryhtyä metsätilan omistusjärjestelyjen suhteen.

”No täytyy sanoa, että ajatuksia on, muttei oo kyenny niitä mitenkään esille tuomaan enempää. Toinen osapuoli hyvin harvoin ottaa osaa näihin suunnitelmiin.” (Kauko)

”No on asiaa aina välillä sivuttu. Siin on sellanen juttu ku systeri ei noist mitään ymmärrä, niin toistaseks mennää tälle.” (Pirkko)

”No ei oo ollu ajankohtasta. Kyllä mä oon välillä miettinyt, mutta ei se oo ollu mitenkään ajankohtasta. Emmä tiä sitte, kuka sen selvittäis sen hinnan, millä hinnalla muitten se pitäis sitten ostaa, lähinnä sitten jonkun pitäis sitten tehdä jotain” naurua.” (Leena)

Vaikuttaa siltä, että asioista ei ole muiden osakkaiden kanssa keskusteltu. Kauko on yksin asiansa kanssa. Toinen osapuoli ei ota aktiivisesti kantaa suunnitelmiin. Pirkko ja Leena ovat sivunneet suunnitelmia, mutta heille asia ei ole ollut vielä ajankohtainen. Asia voi olla myös niin arkaluontoinen, ettei kyetä ottamaan sitä esille ja tekemään suunnitelmia, suhtaudutaan metsätilaan tunneperäisesti, arastellaan kenties tulevia riitaisuuksia ja pelätään muutosta. Muutokseen liittyvät taloudelliset riskit saattavat myös huolettaa. Epävarmuutta ja epätietoisuutta lisää myös se, että lähipiirissä olevat henkilöt eivät ole olleet tekemisissä metsän kanssa, eivätkä ole perillä metsäomaisuuden hoidosta. Tekeminen ja vastuu metsästä ovat jääneet yhden osakkaan harteille.

Epävarmuudesta ja epätietoisuudesta huolimatta kaikki haastateltavat katsoivat jollakin tavalla eteenpäin. Metsätilan jatkuvuus oli heille tärkeää tavalla tai toisella. Toiveena on metsätilan jatkuvuus omassa perhepiirissä, lasten tai lastenlasten omistamana. Jos metsä kuitenkin päätyy myyntiin, sitä ei haluttaisi myydä kenelle tahansa. Potentiaalisen uuden omistajan on täytettävä tiettyjä ehtoja; häneltä odotetaan sekä järkiperäistä että tunteellista suhtautumista metsäänsä. Tällaiset ehdot ja odotukset ovat aivan luonnollisia, koska haastateltavat itse suhtautuvat metsätilansa tulevaisuuteen sekä järjellä että tunteella. Järjen ääni sanoo, että metsää ei saa hävittää, metsästä pitää olla aidosti kiinnostunut ja metsää pitää hoitaa. Kauko ei hyväksy metsän hävittämistä; Sari puolestaan toivoi, että uusi omistaja saisi toimeentulonsa maasta ja metsästä eikä vain sijoittaisi varojaan metsään. Hänen mielipiteensä edustaa perinteistä ihmisen suhdetta maahan ja metsään toimeentulonlähteenä, elinkeinona. Tunteet näyttäytyivät myös voimakkaasti: Lauri mainitsi metsän olevan eräänlaista kansallisomaisuutta, jota ei voi jättää sikseen. Sana kansallisomaisuus kattaa mielestäni metsän ja metsäluonnon monimuotoisuuden kaikkine vivahteineen. Kaukolla, Laurilla ja Sarilla oli vankat mielipiteet siitä, millainen on heidän toiveidensa mukainen uusi metsänomistaja.

”Mihin tarkoitukseen se menis. Joku on kysellyt, mut sit mie olen ajatellu häneltä, joka kysy tätä, niin se menis metsänhävitykseks, mitä minä en hyväksyisi. Ei ole muuta toiveita kuin se että omistajapiiri olis sellasta, että se hoitais metsiä eteenpäinkin metsinä eikä sijoittaisi rahojaan suuriin metsäaluesiin. Ettei niitä hoidettas pelkästään rahastuksen vuoksi, että ne pitäis hoitaa muutenkin.” (Kauko)

”Olisi siinä omistajana tai haltijana kuka tahansa, niin oishan se tärkeää minun mielestäni metsiä hoitaa. On se kuitenkin eräänlaista kansallisomaisuutta, jos ajattelee niin. Jos ihan hoitamatta, niin eihän sitä hyvällä kato ”naurua.” (Lauri)

”Ajatuksena et se ois jollakin, jolla on oikeasti kiinnostusta ja silleen vois saada toimeentulon perinteisesti maasta ja hoitais sitä niinku tähänkin asti on hoidettu. Se ei ois sellanen mikään sijoituskohde josta revitään mitä rahana saa irti.”(Sari)

Esimerkeissä havainnollistuu laaja-alainen käsitys maasta, luonnosta, ympäristöstä ja metsästä. Perinteistä talonpoikaista elämäntapaa kuvaavaan jatkuvuuden ihanteeseen kuuluu tilan kehittämisen lisäksi säilyttämistä ja varjelemista kuvaava näkökulma. Siihen kuuluu luonnon kanssa harmoniassa eläminen, luonnon kunnioittaminen. (Silvasti 2001, 245.)

Kauko, Lauri ja Sari ovat sisäistäneet sen, että vaikka ihmiset ja omistajat vaihtuisivat, maa jää. Maan ja metsän tulevaisuus jää kuitenkin avoimeksi. Toiminta on riippuvainen ihmisistä ja heidän arvostuksistaan.

Viime vuosina metsätiloista on ollut kysyntää markkinoilla ja metsätilojen hinnat ovat nousseet (Aaltoila 2017, 21). Tulevaisuutta ajatellen metsätilan myynti saattaa olla hyväkin vaihtoehto. Vaikka perintömetsän myynti olisikin järkevää, siihen liittyy kaipuuta ja muita tunteita, kuten Sarin kuvailu osuvasti kertoo: ”Siin vaiheessa muuttuu sitten moni asia”.

Metsätilan tulevaisuutta koskevia valmiita suunnitelmia haastateltavilla ei ollut, koska omistusjärjestely ei ollut vielä ajankohtainen. Asiaa oli toki mietitty ja sitä pidettiin tarpeellisena. Potentiaalisten jatkajien kiinnostuksesta metsätilan omistajuuteen ei tiedetty, mutta toiveet ja ajatukset kohdistuivat lapsiin ja lastenlapsiin. Perintönä saatua tilaa ei haluttaisi myydä ulkopuoliselle. Uuden omistajan haluttiin täyttävän tiettyjä ehtoja metsänhoidon ja -omistuksen suhteen. Metsätilaa ei haluttaisi jakaa pienempiin metsälöihin.

Epävarmuus ja epätietoisuus metsätilan tulevaisuudesta johtuvat osaltaan siitä, että perhepiirin muut jäsenet eivät asu tilalla ja heidän arvostuksensa ja tavoitteensa ovat metsää kohtaan muuttuneet. Heillä ei välttämättä ole elämänpituista ja henkilökohtaista suhdetta metsään. Metsätilojen omistajuudenvaihdosneuvontatapahtumat ovat helpottaneet epätietoisuutta. Niistä on saatu ratkaisumalleja ja -vaihtoehtoja. Neuvontaorganisaatiot panostavat tietoiseen metsänomistukseen ja -omistajuudenvaihdokseen, jotta myöhemmässä vaiheessa ei syntyisi ongelmia. Haastateltavat näkivät metsätilansa tulevaisuuden siten, että metsätila olisi hoidettu, pysyisi yhtenä tilana, sitä ei haluta pirstoa. Tulevalla omistajalla tulisi olla kiinnostusta pitkäjänteiseen ja harkittuun metsänomistamiseen ja -hoitoon. Luontoa tulisi kunnioittaa, hoitaa ja varjella.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimusta varten haastattelin kahdeksan metsää omistavan kuolinpesän osakasta. Metsätilat sijaitsivat Kaakkois-Suomessa. Lähestyin aihetta kahden tutkimuskysymyksen kautta. Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä haettiin vastausta siihen, miten metsää omistavat kuolinpesät suhtautuvat metsäänsä. Toinen tutkimuskysymys kuului seuraavasti: millaisena metsää omistavat kuolinpesät näkevät metsätilansa tulevaisuuden? Aiheen valintaan vaikutti suuresti nykyisen hallituksen ohjelman tavoite edistää metsätilojen sukupolvenvaihdoksia ja nopeuttaa metsää omistavien kuolinpesien elinkaarta. Myös metsäpolitiikan ohjauskeinot, lainsäädännölliset, taloudelliset ja informatiiviset keinot toimivat tutkimuksen kehyksenä. Metodologiselta otteeltaan tutkimus oli laadullinen. Aineiston keruussa käytettiin teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä.

Tutkimuksen analyysin avulla tutkimuskysymyksiin löytyi kolme tutkimustulosta. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tuloksia on kaksi: a) *metsänomistajana toimiminen kuolinpesän aikana* ja b) *henkilökohtainen suhde metsään ja maahan haastateltavan oman elämänsä aikana*. Toiseen tutkimuskysymykseen analyysi tuotti yhden tutkimustuloksen, *epävarmuus ja epätietoisuus metsätilan tulevaisuutta koskevista toimenpiteistä*. Haastateltavat olivat päätyneet metsänomistajiksi yllättäen perheessä tapahtuneen kuolemantapauksen jälkeen. Siitä alkoi toimiminen metsänomistajana kuolinpesänä ja sopeutuminen uuteen tilanteeseen. Raskaasta ajanjaksosta selvittiin vähitellen, ja asiat alkoivat sujua. Kaikki haastateltavat suhtautuivat metsäänsä kiinnostuneesti, vastuuntuntoisesti ja tavoitteellisesti.

Kiinnostus metsään näkyi siinä, että haastateltavat tutustuivat metsäänsä ja alkoivat ottaa selvää metsätilastaan ja siellä tehtävistä metsänhoitotöistä. He ottivat yhteyttä metsäalan ammattilaisiin, metsänhoitoyhdistykseen ja metsäkeskukseen ja saivat tietoa ja neuvontaa. Vastuuntuntoon kuuluivat toimenpiteet metsässä, konkreettiset metsänhoitotyöt, esimerkiksi metsän uudistaminen ja heinäntorjunta. Tavoitteellisuutta osoitti se, että useimmat olivat hankkineet tilan metsiä varten metsäsuunnitelman. Puun myyntitulonverotus aiheutti haastateltavissa ärtymystä. Sitä pidettiin kohtuuttomana. Haastatteluista ilmeni, että yksi osakas vastasi kuolinpesän metsästä ja sen hoidosta. Kuitenkaan haastatteluissa ei tullut esille se, miten tähän tilanteeseen oli päädytty. Useimmissa tapauksissa muut kuolinpesän osakkaat asuivat toisella paikkakunnalla.

Toinen tutkimustulos (b) ensimmäiseen tutkimuskysymykseen oli henkilökohtainen suhde metsään ja maahan haastateltavan oman elämänkaaren aikana. Useat haastateltavat suhtautuivat metsäänsä hyvin tunnepitoisesti. Tunnepitoista suhtautumista kuvasivat sanat vanha perintötila, kotitila ja isien perintö. Lapsuudessa ja nuoruudessa saadut kokemukset, tapahtumat ja muistot olivat säilyneet voimakkaina aikuisuuteen ja nykypäivään saakka. Suhde oli muodostunut ja kehittynyt pitkän ajanjakson aikana. Metsässä vietetty aika ja tehdyt metsänhoitotyöt ovat vaikuttaneet haastateltaviin niin vahvasti, että he haluavat siirtää kokemuksensa ja tunteensa myös tuleville sukupolville.

Henkilökohtainen suhde näkyi myös suhtautumisessa metsänhoitoon: tärkeimmäksi metsänhoidon ja -omistamisen tavoitteeksi nousi talousmetsä. Metsää pidettiin taloudellisena turvana. Kaikkien haastateltavien mielestä metsänhoito oli hyvin tärkeää. Metsää on hoidettava ajallaan ja järkevästi luontoa kunnioittaen. Haastateltavat mainitsivat tekijöitä, jotka ovat saaneet heidät hoitamaan metsiä. Tekijöitä ovat olleet velvollisuuden tunto, halu jättää metsät hyvään kuntoon, laki, metsän kauneus ja tulot. Metsänhoitoa on ohjannut metsäpolitiikan ohjauskeinojen ohella itsestä lähtevä motiivi, jossa korostuu henkilökohtainen suhtautuminen ympäristöön edellisiä ja tulevia sukupolvia unohtamatta. Vaikka taloudellisuutta korostettiin, metsä ei ollut kuitenkaan monillekaan ensisijainen tulonlähde, vaan useimmat olivat tyytyväisiä pieniinkin puukauppataloihin.

Talousmetsän lisäksi myös metsän virkistyskäyttöä ja luontoa arvostettiin. Metsän kasvun seuraaminen, oma metsä eri vuodenaikoina, metsässä vietetyt hetket, esimerkiksi marjastaminen, sienestäminen ja ulkoilu nousivat tärkeimmiksi asioiksi. Yksi haastateltava piti metsää rauhoittumisen paikkana ja vertasi sitä kirkkoon ja kirkossa käymiseen. Luonto pelkästään oli merkityksellinen ja tärkeä monimuotoisuudessaan.

Toiseen tutkimuskysymykseen analyysi tuotti yhden tutkimustuloksen. Haastateltavilla ei vielä ollut metsätilan tulevaisuutta koskevia valmiita suunnitelmia. Omistusjärjestely ei ollut kuin yhdelle haastateltavalle ajankohtainen. Useimmat olivat kuitenkin miettineet metsätilansa omistusjärjestelyjä, ja niitä pidettiin tarpeellisina. Epävarmuudella ja epätietoisuudella metsätilan tulevaisuutta koskevista toimenpiteistä tarkoitan seuraavia seikkoja: millä tavalla asia otetaan esille, milloin päätös ja ratkaisu tehdään, millä tavalla, kenelle tai keille metsätila päättyy. Epätietoisuutta lisäävänä asiana oli se, ettei tiedetty ja tunnettu potentiaalisten jatkajien kiinnostusta jatkaa metsänhoitoa ja -omistamista tavalla, joka on nykyisten omistajien toiveiden mukaista. Toiveissa oli, että metsätila säilyisi oman suvun

omistuksessa, lapsilla tai lastenlapsilla. Epätietoisuutta ja epävarmuutta lieventävänä seikkana on mahdollisuus osallistua metsäkeskusten ja eri organisaatioiden järjestämiin koulutus- ja neuvontatapahtumiin. Viisi haastateltavaa oli osallistunut metsäkeskuksen järjestämään sukupolvenvaihdosneuvontatapahtumaan. Kaikki olivat tyytyväisiä tapahtumassa saamaansa informaatioon.

Metsätilan jakamista perinnönjaon yhteydessä tai myöhempää pirstoutumista kukaan haastateltavista ei ollut halukas toteuttamaan. Omasta metsästä oli kuitenkin vaikea luopua. Metsätilan myymistä suvun ulkopuolelle ei pidetty houkuttelevana vaihtoehtona. Ainoastaan yksi haastateltava päätynee lähiaikoina metsätilan myymisen kannalle. Myymistä vaikeuttavana asiana pidettiin mahdollisen uuden omistajan suhtautumista metsään. Haastateltavilla oli selkeä näkemys siitä, millainen olisi heidän toiveidensa mukainen uusi metsänomistaja. Uuden omistajan tulisi olla kiinnostunut pitkäjänteisestä metsän kehittämisestä, hänen tulisi suhtautua metsään sekä tunteella että järjellä.

Tulosten perusteella haastateltavat olivat metsänomistajina aktiivisia. Kuolemantapauksen jälkeen perheessä oli vain ryhdyttävä ottamaan metsäasioista selvää. Haastateltavat ottivat yhteyttä neuvontajärjestöihin ja heihin otettiin myös yhteyttä; he tekivät ja teettivät metsänhoitotoita ja kävivät omistajanvaihdosneuvontatapahtumissa. Haastateltavilla oli monipuolinen ja laaja-alainen näkemys luonnosta, ympäristöstä, metsästä ja maailmasta. He suhtautuivat metsään siten, että metsää tuli arvostaa muutenkin kuin talousmetsänä. Taloudellinen puoli oli kuitenkin tärkeintä metsänhoidossa ja -omistamisessa, jossa näkyi myös arvostus menneitä ja tulevia sukupolvia kohtaan.

Kiinnittyminen ja kiintyminen kotitilaan, isien perintöön ja vanhaan perintötilaan oli muodostunut lapsuuden ja nuoruuden aikaisten kokemusten kautta. Näin ollen useimmilla oli syvä tunneside edellisiin sukupolviin. Haastateltavat katsoivat myös tulevaan päin yhtä tunnepitoisesti. Metsä haluttaisiin säilyttää oman suvun piirissä. Metsää tulisi hoitaa järkevästi, sen hoitoa ei saisi ohjata liikaa sijoitustoimintana, vaan luontoa ja luontoarvoja arvostaen ja kunnioittaen. Perinteisessä talonpoikaisessa ajattelutavassa maa ja metsä hahmottuvat ympäristönä. Siinä korostuvat koti, luonto, itsenäisyys, oma työ ja aiemmat sukupolvet. (Rasila 1985, 57.) Talonpoikaiskulttuuri elää myös nykypäivänä. Näkemys metsästä osana toimeentuloa, luontoa, ympäristöä ja kotiseutua sai näissäkin haastatteluissa runsaasti huomiota.

Edellä mainitussa talonpoikaisessa ajattelutavassa näkyy mielestäni myös kestävän kehityksen ihanne, kulttuurinen, ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen näkökulma. Kestävä kehitys terminä on tullut 1990-luvulla metsälainsäädäntöön, mutta metsien omistusta, hoitoa ja käyttöä on ohjattu vuosisatojen ajan, 1300-luvulta nykypäivään asti. Valtio ohjaa edelleen lainsäädännön sekä taloudellisten että informatiivisten ohjauskeinojen avulla metsien omistusta, hoitoa ja käyttöä. Haastateltavat ovat toteuttaneet metsäpoliittisten ohjauskeinojen mukaisia toimia, suosituksia, neuvoja ja ohjeita. He eivät välttämättä ole edes ajatelleet metsäpolitiikkaa tehdessään metsän omistamiseen ja metsän hoitoon liittyviä päätöksiä. Kuitenkin metsäpolitiikka vaikuttaa taustalla. Näissä haastatteluissa ilmeni, että tilojen pirstoutuminen pienemmiksi yksiköiksi ei saanut kannatusta. Tässä haastateltavien mielipide oli samanlainen metsäpolitiikan suositusten kanssa.

Viime vuosien aikana haastateltaville on tullut henkilökohtaisempi suhde metsäpolitiikkaan informaatio-ohjauksen kautta, koska Suomen nykyinen ja edellinen hallitus ovat ohjelmissaan panostaneet erityisesti metsätilojen omistusjärjestelyihin. Informaatio-ohjaus on koskettanut ohjauskeinona juuri metsää omistavien kuolinpesien osakkaita. Informaatio-ohjaus ei kuitenkaan velvoita tai pakota toimimaan neuvonnan suosittelemilla tavoilla metsää omistavien kuolinpesien omistusjärjestelyjen suhteen, mutta se auttaa pohtimaan ja antaa välineitä päätösten tekemiseen ja helpottaa asioiden esille ottamista.

Neuvontatapahtumat ovat sikälikin tärkeitä, että muutaman viime vuoden aikana on tullut paljon muutoksia metsäalalle ja ohjauskeinoihin. Uusin metsälaki on vuodelta 2014. Kestävän metsätalouden rahoitustukeen on tehty ja tehdään muutoksia vuosittain. Viimeisin metsälaki mahdollistaa sallivamman metsänhoidon ja -kasvatuksen. Se voi helpottaa joidenkin uusien metsänomistajien suhtautumista metsän omistamiseen, metsän uudistamiseen ja metsähakkuisiin. Toinen merkittävä muutos on vuoden 2017 alusta voimaan tullut metsälahjavähennys, joka on uusi taloudellinen keino metsätilojen sukupolvenvaihdosten edistämiseksi. Siinä on mahdollisuus saada tietyin ehdoin puunmyyntituloihin verohelpotusta. Aika näyttää, mikä merkitys sillä on metsätilojen siirtymisessä nuoremmille sukupolville.

Elinkeino- ja väestörakenteen muuttuessa yhä useampi elää pitempään kuin aikaisemmin. Maanviljelijämetsänomistajia on yhä vähemmän, ja metsänomistus siirtyy maaseudulta kaupunkiin. Kaupungissa syntyvistä ja asuvista henkilöistä tulee kaupunkilaismetsänomistajia, jotka asuvat kaukana omistamastaan metsätilasta. NykYTEknologia mahdollistaa myös

etämetsänomistajuuden, ja uusia sähköisiä palveluja kehitetään koko ajan. Tiedottamisen ja neuvonnan rooli tulee varmasti kasvamaan.

Se, että metsänomistajana oli kuolinpesä, ei erityisesti näkynyt haastateltavien puheessa eikä tutkimustuloksissa. Kuolinpesä metsänomistajana tuli esille, kun haastateltavat kertoivat perheessä tapahtuneesta kuolemantapauksesta. Siitä lähti metsänomistajuus kuolinpesänä. Haastatteluista kävi selville, että yksi osakas huolehti kuolinpesän metsäasioista. Eniten pohdiskelua ja aikaa tarvitaan metsätilan omistusjärjestelyjen suunnitteluun kuolinpesävaiheen päättyessä. Siinä kuolinpesä terminä sai eniten huomiota. Kuolinpesävaiheen päättyessä valtio ohjaa, auttaa ja neuvoo ratkaisujen teossa.

Mielenkiintoista olisi nähdä ja kuulla haastateltavien tilanne 10 - 15 vuoden päästä. Miten haastateltavat suhtautuisivat metsään tuolloin? Miten he toimisivat metsänomistajina, mikälainen heidän henkilökohtainen suhteensa metsään ja maahan olisi? Olisiko se muuttunut ja millä tavalla se olisi muuttunut? Olisivatko he päätyneet ratkaisuun kuolinpesän omistusjärjestelyjen suhteen? Ja olisivatko he tyytyväisiä päätökseen?

LIITE

HAASTATTELURUNKO

taustapiirteet; kuolinpesän tarina, osakkaat, kesto, haastateltavan syntymävuosi

metsäomaisuuden hoito: mitä, missä, milloin, motivaatio, muutos kuolinpesän aikana, tulevaisuus,

metsäomaisuuden tavoitteet ja merkitys: tunteet, suhtautuminen, taloudelliset, luontoarvot, luonnonsuojelu, tulevat sukupolvet,

neuvonta: neuvontamateriaali metsänhoitoon ja omistajuudenvaihdokseen, toimenpiteet neuvonnan jälkeen, kokemus, mielipide,

metsänomistajana toimiminen: hyvät ja huonot puolet, metsäpolitiikka, mitä mieltä hallitusohjelman tavoitteista,

tulevaisuus: omistusjärjestelyt, aikomukset lähiaikoina ja elinaikana, myyminen, jakaminen, toiveet, tulevat omistajat, toiveet metsäpäättäjille; metsien hoito ja omistaminen

LÄHTEET

Aaltoila, Juha (Aarre 2/2017, 21): Metsätilan myymiseen on paljon hyviä syitä.

Alasuutari, Pertti (2011): Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Osuus-kunta Vastapaino.

Engeström, Yrjö: Mistä arvot tulevat ja mihin ne menevät: Toiminnan näkökulma. Teoksessa Pietilä-Backman, Anna-Maija, Marja Ahokas, Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.): Arvot, moraali ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Gaudeamus, Helsinki 2005.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998): Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus, Jyväskylä 2015, 33 - 35, 37, 38.

Haltia, Emmi & Rämö, Anna-Kaisa (2017): Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä – Metsänomistajakyselyn tuloksia. PTT raportteja 256.

Haltia, Emmi, Rämö, Anna-Kaisa, Pynnönen, Sari, Valonen, Matti & Home, Paula (2017): Miksi metsien taloudellisia mahdollisuuksia jätetään käyttämättä – Metsänomistajien aktiivisuus ja siihen vaikuttaminen. PTT raportteja 255. Helsinki.

Helokoski, Elina & Lindholm, Tuomo (2007): Perintöverokirja. 9., uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001): Tutkimushaastattelu. Teema, haastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004): Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Holopainen, Viljo (1970): Vastuun metsäpolitiikka. Lähtökohtia 70-luvun metsäpolitiikalle. Helsinki: Kirjayhtymä.

Holopainen, Viljo & Timonen, Erkki (1995): Suomi – metsätalouden vai suojeluvallan maa. Helsinki: Otava.

Hynönen, Tenho & Makkonen, Timo (2001): Taloudellinen metsänhoito. Metsäkeskus Pohjois-Savon julkaisuja 2/2001.

Hämäläinen, Juha: Kotikasvatuksen arvot lapsen henkisenä pääomana. Teoksessa Jantunen, Timo & Ojanen, Eero (toim.): Arvot kasvatuksessa. Tammi, Helsinki 2010, 57 - 59.

Hänninen, Harri (1993): Muuttuva metsänomistajakunta neuvonnan kohteena. Työteho-seuran metsätiedote 8/1993.

- Hänninen, Harri & Leppänen, Jussi: Metsänomistusrakenne, omistajanvaihdokset ja metsäverotus. Teoksessa Metsäverotuksen kehittämistarpeet metsä- ja elinkeinopolitiikan kannalta. Loppuraportti maa- ja metsätalousministeriölle. Luonnonvarakeskus, Helsinki 2016, 8, 9.
- Hänninen, Harri, Karppinen, Heimo & Leppänen, Jussi (2011): Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208.
- Hänninen, Harri, Karppinen, Heimo & Ripatti, Pekka (2002): Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852.
- Ingberg, Mikael (1988): Näkökohtia metsäverotuksesta. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. No 276.
- Jauhiainen, Hannu (2016): Metsäverokirja 2016. Metsäkustannus Oy.
- Jauhiainen, Hannu (2017): Metsäverokirja 2017. Metsäkustannus Oy.
- Juurola, Muru & Karppinen, Heimo (2003): Sosiaalinen kestävyys ja metsien käyttö. Metsätieteen aikakauskirja 2/2003.
- Järveläinen, Veli-Pekka & Karppinen, Heimo (1984): Metsänomistajien ryhmittely neuvonnan kannalta. Helsingin yliopiston kansantaloudellisen metsäekonomian laitos. Tiedonantoja, N:o 10. Helsinki.
- Kaila, Anna & Ihalainen, Antti (2014): Metsävarat. Teoksessa Metsätilastollinen vuosikirja 2014. Metsäntutkimuslaitos: Tampere.
- Kansallinen metsäohjelma 2015. Metsäalasta biotalouden vastuullinen edelläkävijä. Maa- ja metsätalousministeriö.
- Kansallinen metsästrategia 2025. Valtioneuvoston periaatepäätös 12.2.2015. Maa- ja metsätalousministeriö 6/2015.
- Karppinen, Heimo (2000): Forest values and the objectives of forest ownership. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja.
- Karppinen, Heimo & Tiainen, Laura (2010): ”Semmonen niinkun metsäkansa” – suurten ikäluokkien perijät tulevaisuuden metsänomistajina. Metsätieteen aikakauskirja 1/2010.
- Kemera-tuet. Saatavilla <https://www.metsakeskus.fi/kemera-tuet>, luettu 12.4.2017.
- Kimmo, Krista (2012): Keskisuurten metsätilojen määrä vähenee. forest.fi. Saatavilla <http://www.forest.fi/smyforest/forest.nsf/tiedotteetlookup/A574E8C2DF6C60B8C22579B5003B0AE7>, luettu 13.2.2016.
- Kinnunen, Pauliina (2005): Metsää lääkkeeksi maannälkään. Maanhankintalain vaikutus metsien käyttöön sodanjälkeisessä Suomessa. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.): Metsien pääomat. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä 2005, 162, 163 169.

- Kirkinen, Heikki (1985): Sukupolvien perintö tänään ja huomenna. Teoksessa Rautavaara, Arno (toim.): 3, Talonpoikaiskulttuurin sato. Sukupolvien perintö. Kirjayhtymä, Helsinki 1985, 267 - 271.
- Kiviniemi, Matti & Havia, Pirjo (2011): Perintömetsä, sukupolvenvaihdos ja yhteisömis- tus. 4., uudistettu painos. Hämeenlinna: Metsäkustannus Oy.
- Kiviniemi, Matti & Havia, Pirjo (2016): Sujuvasti seuraavalle. Metsän omistajanvaihdos. Metsäkustannus.
- Kiviniemi, Matti (2015): Metsäoikeus. 4., uudistettu painos. Metsäkustannus Oy.
- Koponen, Juha (2015): Kuolinpesän osakkaan opas. 12., uudistettu painos. Verotieto Oy.
- Korkiasaari, Jouni (1991): Liikkuvuus ja rakennemuutos. Maassamuutto ja työvoiman lii- kuvuus osana yhteiskunnan rakennemuutosta. Nro 11. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kupiainen, Heikki: Isännästä tuottajaksi. Teoksessa Rautavaara, Arno (toim.): 3, Talonpoi- kaiskulttuurin sato. Sukupolvien perintö. Kirjayhtymä, Helsinki 1985, 62.
- Kuuluvainen, Timo, Näppinen Jukka-Pekka, Keto-Tokoi Petri, Kuuluvainen, Jari, Kuusi- nen, Mikko, Niemelä, Jari & Ollikainen, Markku (2004): Suomen metsien monimuotoi- suuden turvaaminen. Metsätieteen aikakauskirja 4/2004. Saatavilla <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff04/ff044551.pdf>, luettu 9.9.2016.
- Kurttila, Mikko, Hujala, Teppo & Hänninen, Harri (2010): Näkökohtia tilakohtaisen met- säsuunnittelun kehitykseen. Metsätieteen aikakauskirja 4/2010.
- Lahikainen, Anja-Riitta: Kontekstualisoitu perhe: Miten perheessä tapahtuva sosialisatio muuttuu informaation aikakaudella. Teoksessa Pietilä-Backman, Anna-Maija, Marja Aho- kas, Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.): Arvot, moraali ja yhteiskunta. Sosiaali- psykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen. Gaudeamus, Helsinki 2005, 345 – 348.
- Lehtoviita, Jouko (1991): Metsänomistajien neuvonta. Teoksessa Tapion taskukirja. Tapio, 86.
- Leppänen, Jussi & Torvelainen, Jukka (2015): Metsämaan omistus 2013. Luonnonvara- ja bionalouden tutkimus 5/2015. Helsinki: Luonnonvarakeskus.
- Lindroos, Karoliina (2005): Metsänomistajien tavoitteet sekä tieto- ja neuvontatarpeet. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita. N:o 76. Helsinki.
- Luttinen, Jaana: Metsän hahmottaminen ja haltuunotto (1500 - 1850). Teoksessa Roiko- Jokela, Heikki (toim.): Ihminen ja metsä - kohtaamisia arjen historiassa. Metsäkustannus. Kariston kirjapaino Oy, Hämeenlinna 2012, 23, 294, 299, 306, 309, 311 - 316.
- Lähteenoja, Pentti (2000): Metsäpolitiikka ja verotus. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja. A-sarja N:o 226. Helsinki.
- Merton, R.K., Fiske, M. & Kendall, P.L. (1956): The focused interview. A manual of prob- lems and procedures. Glencoe, IL: Free Press.

- Metsälahjavähennys. Saatavilla https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Maatalousyrittaja_ ja_metsanomistaja/Metsalahjavahennys, luettu 14.4.2017.
- Metsälaki 1093/1996. Saatavilla <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1996/19961093>, luettu 19.4.2017.
- Metsälain muutokset 2014. Uudistunut metsälainsäädäntö ja uudet metsänhoidon suositukset. Saatavilla <https://www.metsakeskus.fi/sites/default/files/metsalain-muutokset-2014-hovila.pdf>, luettu 12.4.2017.
- Metsänomistajaneuvonnan strategia 2002 – 2010 (2001): Työryhmämuistio MMM 2001:17. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki.
- Metsänomistajat. Saatavilla <http://www.mhy.fi/uutinen/nuoren-metsan-hoidon-tukea-voi-hakea-jalleen-204>, luettu 14.4.2017.
- Metsänomistajan sukupuolella on väliä. Saatavilla <http://www.metla.fi/uutiskirje/metsatalous-ja-yhteiskunta/2014-02/uutinen-3.htm>, luettu 12.3.2017.
- Metsänomistajat Suomessa (2014): MTK. Saatavilla http://www.mtk.fi/etusivu/fi_FI/etusivu/, luettu 27.2.2016.
- Metsävarat (2014): Metsätilastollinen vuosikirja 2014. Saatavilla http://www.metla.fi/metinfo/tilasto/julkaisut/vsk/2014/vsk14_01.pdf, luettu 14.4.2017.
- Metsävähennys. Saatavilla https://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ ja_yhteisoasiakkaat/Maatalousyrittaja_ ja_metsanomistaja/Metsavahennys, luettu 15.9.2016.
- Mäki, Olli, Ovaskainen, Ville, Hänninen, Harri & Karppinen, Heimo (2011): Metsäpolitiikan ohjauskeinot; Arviointikehikko ja sovellus Suomen metsäpolitiikkaan. Metlan työraportteja 2013.
- Ollonqvist, Pekka (1996): Metsätalous ja talouspolitiikka Suomessa. Kansantaloudellinen aikakauskirja, 92, vsk. /1996.
- Ollonqvist, Pekka (1998): Metsäpolitiikka ja sen tekijät; Pitkä linja 1928 – 1997. Metsälehti kustannus: Helsinki.
- Ovaskainen, V., Hujala, T., Hänninen, H. & Mikkola, J. (2017): Cost sharing for timber stand improvements: Inducement of crowding out of private investment. Forest policy and economics 74.
- Palosuo, V. J. (1979): MERA-ohjelmat Suomen metsätaloudessa. Acta Forestalia Fennica. Vol 165, 38: Helsinki.

- Parviainen, Jari & Västilä, Sinikka (2011): Suomen metsät 2011, kestävän metsätalouden kriteereihin ja indikaattoreihin perustuen. Maa- ja metsätalousministeriö. Metsäntutkimuslaitos. Saatavilla http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/newfolder_62/5za66ZT51/Koko_Suomen_metsat_2011.pdf, luettu 26.2.2016.
- Pesonen, Mauno & Räsänen, Petri (1993): Metsäverovalinta – strateginen ratkaisu. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 472.
- Pääministeri Kataisen hallituksen ohjelma (2011): Avoin, rohkea ja oikeudenmukainen Suomi. Valtioneuvosto. Saatavilla <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp>, luettu 21.1.2017.
- Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma (2015): Ratkaisujen Suomi. Valtioneuvosto. Saatavilla http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_netti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82, luettu 20.2.2016.
- Rannikko, Pertti: Maaseudun ahdingon aika. Teoksessa Rautavaara, Arno (toim.): 3, Talonpoikaiskulttuurin sato. Sukupolvien perintö. Kirjayhtymä, Helsinki 1985, 134.
- Rantala, Satu (toim.) (2013): Uuden metsänomistajan kirja. 2. uudistettu painos. Porvoo: Metsäkustannus Oy.
- Rasila, Viljo: Kohti moniarvoista yhteiskuntaa. Teoksessa Rautavaara, Arno (toim.): 3, Talonpoikaiskulttuurin sato. Sukupolvien perintö. Kirjayhtymä, Helsinki 1985, 57.
- Roiko-Jokela, Heikki: Metsät – Tuotannon turvaajana vai suojeltava pääoma. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.): Metsien pääomat. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä 2005, 323, 326, 327, 328, 330, 331, 333, 334, 335, 337.
- Roiko-Jokela, Heikki (2012): Ihminen ja metsä - kohtaamisia arjen historiassa. Metsäkustannus. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Ruotsalainen, M. (1997): Metsänomistajakoulutus ja -neuvonta. Julkaisussa: Tapion taskukirja. 23. uudistettu painos. Metsälehti Kustannus, 125 - 129.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (2005): Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Rytteri, Teijo: Metsätalouden arvot ja oikeutus. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.): Metsien pääomat. Minerva Kustannus Oy, Jyväskylä 2005, 210, 217, 220, 221, 222.
- Rämö, Anna-Kaisa & Toivonen, Ritva (2009): Uusien metsänomistajien asenteet, motiivit ja aikomukset metsiin ja metsänomistukseen liittyvissä asioissa. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja. N:o 216. Helsinki.
- Rämö, Anna-Kaisa, Haltia, E., Horne, P. & Hänninen, H. (2011): Yksityismetsien puuntarjonta - Puunmyyntipäätökseen vaikuttavat tekijät. PTT raportteja 226.
- Savikuja, Jari (2005): Johdatus yhteiskuntapolitiikkaan. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia. Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitos. Nro 12. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

- Siikala, Kalervo: Itsenäisen Suomen kulttuurin juuret. Teoksessa Rautavaara, Arno (toim.): 3, Talonpoikauskulttuurin sato. Kirjayhtymä, Helsinki 1985, 11.
- Silvasti, Tiina (2001): Talonpojan elämä. Tutkimus elämäntapaa jäsentävistä kulttuurisista malleista. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Silvasti, Tiina: Sisällönanalyysi. Teoksessa Massa, Ilmo (toim.): Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen. Gaudeamus, Helsinki 2014, 41, 45.
- Skyttä, Valtteri (Metsälehti 29.9.2016, 8): Suojelu vähäisintä kaakossa.
- Skyttä, Valtteri (Metsälehti 22.12.2016, 3): Kemberaa jää reilusti käyttämättä.
- Suomen metsätalouden tila 2000: Kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit. Maa- ja metsätalousministeriö 5/2000. Helsinki. .
- Tuki taimikon varhaishoitoon. Saatavilla <https://www.metsakeskus.fi/tuki-taimikon-varhaishoitoon>, luettu 12.4.2017.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2003): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Työryhmämuistio MMM 1999:5 (1999): Metsän yhteisomistusmuotojen kehittämistyöryhmän muistio. Maa- ja metsätalousministeriö. Työryhmämuistio MMM 1999:5. Helsinki.
- Uusivuori, Jussi (2008): Miten metsäalan rakennemuutos heijastuu politiikan sisältöön ja tekemiseen? Seminaari Suomenlinnassa joulukuun 3. päivä 2008. Metsäntutkimuslaitos. Saatavilla http://www.metla.fi/hanke/50168/pdf/uusivuori_suomenlinna_031208.pdf, luettu 25.3.2016.
- Valkeapää, Annukka, Paloniemi, Riikka, Vainio, Annukka, Vehkalahti, Kimmo, Helkama, Klaus, Karppinen, Heimo, Kuuluvainen, Jari, Ojala, Ann, Rantala, Tapio & Rekola, Mika (2009): Suomen metsät ja metsäpolitiikka. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vanhanen, Heidi: Kansainvälisen metsäpolitiikan tutkimus. Teoksessa Sevola, Yrjö (toim): Metsä, talous, yhteiskunta. Katsauksia metsäekonomiseen tutkimukseen. Metlan työraportteja 145 2010, 14.
- Waris, Heikki (1965): Metsätyövoima sosiaalipoliittisena kysymyksenä. Sosiaalipoliittikan laitos, Tutkielmia N:o 29. Helsinki: Eripaino.